

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „DIMITRIE CANTEMIR” DIN TÂRGU MUREȘ
FACULTATEA DE DREPT
Programul de studii masterale: „Proceduri judiciare și profesii liberale”

LUCRARE DE DISERTAȚIE
IMPACTUL NOILOR REALITĂȚI SOCIALE ȘI
TEHNOLOGICE ASUPRA VALORILOR DREPTULUI

Coordonatorul lucrării:
Prof. univ. dr. BRÎNDUȘA GOREA

Absolvent:
NAGY ALEXANDRU EUGEN

Tîrgu Mureș
2025

PLANUL LUCRĂRII DE DISERTAȚIE

I. ABSTRACT.....	3
II. OBIECTIVELE (IPOTEZELE) LUCRĂRII.....	5
III. METODOLOGIA ELABORĂRII LUCRĂRII.....	7
IV. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII.....	8
CAPITOLUL 1 – VALORILE DREPTULUI.....	8
1.1. DREPTUL ROMAN.....	8
1.2. FILOSOFIA DREPTULUI ÎN GRECIA ANTICĂ.....	10
1.3. DREPTUL NATURAL ÎN ANTICHITATE ȘI EVUL MEDIU.....	11
1.4. TRĂSĂTURILE LUMII VALORILOR.....	13
CAPITOLUL 2 - DREPTUL ÎN ERA DIGITALĂ.....	17
2.1. INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ – DEFINIRE ȘI ISTORIE.....	17
2.2. LEȚISLAȚIA PRIVIND INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ.....	20
CAPITOLUL 3 - NOILE REALITĂȚI SOCIALE ÎN RAPORT CU SISTEMUL JUDICIAR.....	23
3.1. O ALTĂ REALITATE - APARIȚIA REȚELELOR ȘI A PLATFORMELOR SOCIALE.....	23
3.2. EFECTELE REȚELELOR DE SOCIALIZARE.....	25
3.3. FENOMENUL FAKE NEWS.....	27
3.4. LEGILE SOCIAL MEDIA ȘI A JURNALISMULUI.....	29
CAPITOLUL 4 - STUDII DE CAZ.....	33
4.1. IDENTITATE, DEEPFAKE ȘI DISNEY.....	33
4.2. CAZURI FICTIVE ÎN MEDIA – „BLACK MIRROR”.....	36
4.3. ARTIFICIAL SAU UMAN - ROBOTUL UMANOID „ SOPHIA” ȘI „DETROIT: BECOME HUMAN”.....	41
BIBLIOGRAFIE.....	44
V. CONCLUZII ȘI EVENTUALE IMPLICAȚII ALE LUCRĂRII.....	49

I. ABSTRACT

In the present moment, we, as human beings, live in a symbiotic relationship with technology. We and it advance in a very fast manner, being constantly bombarded with advancements, evolution and revolutions. We and it advance very fast, constantly bombarded with advancements, evolution, and revolutions, and because of that the world in which we lived yesterday is completely different from the one in which we live today, which is completely different from the one in which we will live tomorrow.

This paper has several intentions. We will examine the impact technology has on society, how social media shapes our perception of the world, and how the values of law are evolving, adapting, and changing.

The purpose of this project is to examine the impact of the technologies and social realities that keep shaping our reality, while also examining the ways in which the values of law evolve, adapt, and change, within the context of the fast digitalization and transformations of our society.

The science of law is an exact one, but to have a correct understanding about it, we need to investigate its history and its philosophy. Thusly, in the beginning, we will consider Roman law, the philosophy regarding law in ancient Greece, and the concept of natural law.

Afterward, we will look at how the challenges generated by our more digitalised than ever reality affect the legal system, while looking at how the traditional legal values like life per-se, freedom, dignity and the rights to property are affected. We will be considering things that have been around for a long time, like fake news, things that we are already fairly familiarised with like social media, and new emerging phenomena, like deepfakes and artificial intelligence.

Last but not least, a number of case studies will be brought to our attention, from both our current, real life ones, and also from fiction, created by humanities imagination. At their core, these case studies will bring forward a multitude of concepts like the manipulation of the self and one's identity, the way in which artificial intelligence can alter people's perception by manipulating human-made content, and the need in which we need to adapt while also considering the utility and innovation brought forward by these kinds of advancements.

Humanity is, generally speaking, great at adapting in mostly any situation. So, if we are careful, we can continue our technological advancements and thrive, while also not risking the basic functionality of society.

II. OBIECTIVELE (IPOTEZELE) LUCRĂRII

Prezenta disertație a fost realizată cu scopul de a evidenția modul în care evoluția realităților sociale și tehnologice influențează valorile fundamentale ale dreptului, prin analiza atât a fundamentelor istorice și filosofice ale dreptului, cât și a provocărilor generate de fenomenul de digitalizare, de evoluția inteligenței artificiale și de expansiune a rețelelor sociale. Digitalizarea este un proces necesar, util, care ne ușurează viața de zi cu zi și viața profesională, dar nu putem nega riscurile aduse de această schimbare masivă. Prin urmare, obiectivele lucrării sunt următoarele:

- În primul rând, vom analiza valorile esențiale ale dreptului, cum ar fi dreptul la viață, la libertate, la demnitate și la proprietate și vom cerceta originea acestora, cum au fost create și ce s-a făcut pentru a le proteja pe parcursul istoriei. Vom lua în considerare modul de funcționare a dreptului Roman, modul în care au fost filosofate concepte de drept în contextul Greciei Antice, și vom vorbi despre conceptul de drept natural.
- În al doilea rând, vom urmări ce impact, benefic sau dăunător, au digitalizarea, rețelele sociale, inteligența artificială și alte inovații similare prezente în realitatea noastră actuală asupra vieții, dar și asupra dreptului.
- În al treilea rând, vom analiza ce provocări au adus noile tehnologii asupra dreptului, luând în considerare mai multe fenomene precum *fake news*, *deepfake*, și identitatea unitară în mediul digital.
- Nu în ultimul rând, vom lua în considerare mai multe studii de caz, provenite din realitate sau din diferite surse media fictive, pentru a crea o perspectivă cât mai largă cu privire la modurile în care sunt testate limitele legalului, dar și ce potențiale riscuri am putea întâlni în viitorul apropiat sau în cel îndepărtat.

Totodată, consider că datorită modului în care realitatea noastră uzuală este alterată de evoluțiile tehnologice constante, suntem într-un impas legislativ, fiind astfel nevoie de o regândire a cadrului legislativ din prezent și poate chiar o modificare a principiilor fundamentale ale dreptului. Dar în realizarea acestor schimbări din punct de vedere legal, e nevoie să nu uităm că, pe lângă riscuri, digitalizarea are și multe beneficii și avantaje.

Reiterând, nu consider că sistemul judiciar actual este în totalitate pregătit pentru a putea face față provocărilor aduse de noile tehnologii. Dar această lipsă de pregătire forțează oamenii să gândească în perspectivă și să inoveze. Ca oameni, pe parcursul istoriei noastre, am mai trecut prin schimbări semnificative. Ce riscuri a generat apariția automobilelor? Cum era privită sclavia în trecut, și cum o putem considera în prezent de neconceput? Cum femeilor le era interzis să voteze? Cum erau tratate persoanele de culoare? Toate aceste realități din trecutul nostru au creat schimbare. Au creat adaptare, deși au întâlnit rezistență.

Situația actuală nu e cu nimic diferită de cele din trecut. Ne e frică de schimbare. Ne e frică de nou. Dar schimbarea e bună. Evoluția e necesară. Așa că hai să facem acești primi pași cu grijă și să ne așternem în fața noastră un viitor cât mai bun. De dragul vremurilor bune.

III. METODOLOGIA ELABORĂRII LUCRĂRII

Pentru realizarea acestei lucrări de disertație, a fost nevoie de o multitudine de metode de lucru și de cercetare interdisciplinară, printre care se numără metoda analizei teoretice și conceptuale, metoda documentară, metoda comparativă, metoda analizei critice și metoda analizei de caz.

În incipit, am căutat principalele valori ale dreptului și am urmărit evoluția acestora pe parcursul istoriei. În acest scop, am analizat dreptul Roman, filosofia dreptului din Grecia antică și conceptul de drept natural, după care am urmărit unde au contribuit aceste concepte în crearea teoriilor moderne ale dreptului.

Ulterior, pentru extinderea perspectivelor asupra temei abordate, am apelat la consultarea unei multitudini de surse, printre care literatură de specialitate, articole științifice și mai multe alte surse legislative ce au o relevanță asupra subiectului. În același timp, am comparat mai multe sisteme de drept, abordări filosofice și modele legislative de pe parcursul istoriei, pentru a contura mai bine contextul istoric.

Mai apoi, am cercetat diferite fenomene actuale, precum identitatea în contextul digital, *deepfake*, *fake news*, includerea inteligenței artificiale în diverse domenii și am integrat diferite studii de caz, de proveniență reală sau fictivă, printre care cazuri inspirate din diverse tipuri de media sau din serialul „Black Mirror”. Aceste studii au fost integrate în principal pentru a crea o imagine de ansamblu asupra influenței avute de către noile tehnologii asupra vieții naturale și a valorilor dreptului.

Pe tot parcursul lucrării am utilizat o evaluare critică a surselor, teoriilor și soluțiilor legislative, pentru a identifica atât punctele forte, cât și limitele acestora.

IV. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII

CAPITOLUL 1 – VALORILE DREPTULUI

Dreptul poate fi definit ca „o instituție fundamentală ce asigură controlul normativ al comportamentelor prin impunerea unui sistem de drepturi și obligații permanente; constrângerile sunt instituționalizate iar sancțiunile au un caracter organizat”.¹

Totodată, acesta poate fi descris în diverse moduri, precum prin trăsăturile sale formale, sau ansamblul normelor existente; prin faptele sociale pe care le explică, sau relațiile juridice; prin finalitatea sa, respectiv realizarea idealului de justiție acceptat de comunitatea dată; prin mijloacele pe care le utilizează pentru atingerea rezultatelor vizate etc.²

1.1. DREPTUL ROMAN

Dreptul în antichitate este fundamentul evoluției sistemelor juridice moderne. Prin intermediul modului în care legea funcționa la începuturile sale, putem observa în ce fel erau organizate de către vechile societăți relațiile sociale, politice și economice, atât prin diferite cutume, cât și prin o multitudine de norme scrise.

În anumite cazuri, în antichitate nu se făcea mereu distincția dintre drept și moralitate sau religie. Mai multe popoare, printre care și romanii, interconectau viața socială cu normele juridice, morale și religioase, fără a le separa într-un mod concret.

Dreptul roman constituie un sistem complex și vast, ce cuprinde toate normele de conduită instituite sau sancționate de către statul roman. Acesta cuprinde o multitudine de instituții juridice. Istoria acestuia începe în secolul al șaselea înaintea erei noastre și se încheie în secolul al șaselea era noastră.³

¹ Gorea B., Puha E. (2010), *Adevăr și Valoare în teoria și Practica Dreptului*, Editura Zethus, p.4

² Gorea B., Puha E. (2010), *op.cit.*, p.4

³ Molcuț E., *Drept Roman* (nd), p. 9 https://file.ucdc.ro/cursuri/D_1_N13_Drept_roman_Molcut_Emil.pdf (accesată în data de 05 mai 2025)

Printre multe altele, romanii au creat multe concepte fundamentale din punct de vedere juridic. Printre acestea se numără cele găsite într-unul dintre textele jurisconsultului Ulpian, în care descrie principiile dreptului ca fiind „a trăi onest, a nu vătăma pe altul, a da fiecăruia ce i se cuvine”.⁴ Aceste principii reflectă o combinație între etică și drept, punând bazele pentru ceea ce astăzi numim drept natural.

Una dintre cele mai importante opere juridice ale antichității se numește „Opera legislativă a lui Justinian”. Aceasta este format din patru lucrări principale, și anume Codul, Digestele, Institutele și Novelele.⁵

Prima ediție a „Codului lui Justinian”, realizată în anul 529 era noastră, a fost pierdută, dar ce-a de-a doua ediție, numită „Codex repetitae praelectionis”, care a apărut în anul 534 era noastră, a reușit să fie conservată până în prezent. Acest cod a fost elaborat de comisia lui Tribonian, cu participarea profesorilor Teofil și Leontius. În conținutul lucrării au fost integrate și valorificate codificări anterioare, printre care se numără „Codul Gregorian” și „Codul Hermogenian”. Codul, structurat în 12 cărți, a fost conceput pentru a fi aplicat în mod practic și cuprinde diverse dispoziții de drept public, privat și canonic.⁶

„Digestele lui Justinian” reprezintă o enciclopedie ce încapsulează o colecție de lucrări ale jurisconsultilor ce au fost adaptate pentru soluționarea cazurilor practice. Aceste lucrări au fost elaborate de o comisie compusă din 15 membri, profesori și avocați, sub supravegherea lui Tribonian. În cuprinsul lucrărilor au fost sintetizate un număr de 2.000 de fragmente din lucrări în 50 de cărți. Aceste digeste au avut un rol esențial în transmiterea gândirii juridice romane și au avut o influență semnificativă în dezvoltarea ulterioară a legislației și a doctrinei juridice.⁷

„Institutele lui Justinian” reprezintă un manual de drept, format din patru cărți, publicat în anul 533 era noastră, destinat în principal studenților. Acest manual a fost alcătuit de Tribonian,

⁴Molcuț E., *Drept Roman* (nd), p. 10 https://file.ucdc.ro/cursuri/D_1_N13_Drept_roman_Molcut_Emil.pdf(accesată în data de 05 mai 2025)

⁵Molcuț Emil, *op.cit.*, p.1

⁶Molcuț Emil, *op.cit.*, pp.53 – 54

⁶ Molcuț Emil, *op.cit.*, pp.1-2

⁷ Molcuț Emil, *op cit.*, pp. 55 – 56

Teofil și Doroteu și organizează mai multe principii de drept din institutele clasice, cu forță obligatorie.⁸

„Novelele lui Justinian” sunt constituțiunile imperiale emise de către împăratul Justinian în perioada 529 -565 era noastră, ce conțin și constituțiuni ce au fost abrogate, ce nu mai erau în vigoare. Din această cauză multe texte din novele sunt contradictorii.⁹

Așadar, „Opera legislativă a lui Justinian” a avut un major impact istoric, prin intermediul căreia a fost păstrat tezaurul roman clasic și a adus influențe profunde în sistemele judiciare europene atât medievale, cât și moderne.

1.2. FILOSOFIA DREPTULUI ÎN GRECIA ANTICĂ

În Grecia antică, dreptul era strâns legat de filosofia morală și de politică. Platon (427 – 347 înaintea erei noastre) și Aristotel (384 – 322 înaintea erei noastre) au dezvoltat o multitudine de concepții în care legau dreptul de justiție și dreptul comun.

Din perspectiva lui Platon, dreptatea transcende aplicarea unor reguli juridice, fiind o virtute fundamentală. Acesta considera că dreptatea și justiția înseamnă a face bine și a da fiecărui individ ceea ce se cuvine, fiind implicit sugerată o stare de echilibru atât în structura statului, cât și în sufletul fiecărei persoane.

Totodată, Platon considera că dreptatea este strâns legată de binele comun, fiecare persoană având un rol bine definit pe care trebuie să îl îndeplinească în societate. Prin urmare, într-un stat ideal fiecare clasă socială, precum producătorii, conducătorii și războinicii își respectă atribuțiile și funcționează în armonie. Așadar, legea trebuie să reflecte o ordine morală superioară, iar dreptatea este esențială pentru o societate stabilă și prosperă.¹⁰

⁸ Molcuț Emil, *op.cit.*, pp.56-57

⁹ *Ibidem*, p.57

¹⁰ Saru S.E., *Definirea Dreptului în Antichitate* (nd) <https://www.scribd.com/document/464043635/Definirea-Dreptului-In-Antichitate>, (accesată în data de 07 mai 2025)

Rau G., *Filosofia Dreptului În Antichitate*, p.1 <https://www.scribd.com/doc/210341431/Filosofia-dreptului-in-antichitate> (accesată în data de 07 mai 2025)

Aristotel a realizat mai multe lucrări de o importanță fundamentală, printre care se numără „Metafizica”, „Etica nihomatică”, „Constituțiile” și „Politica”, în care și-a exprimat perspectiva asupra dreptății. Acesta dezvoltă o perspectivă nuanțată, prezentând două forme principale de justiție distincte, respectiv justiția comună, care se bazează pe baza echității și reciprocității, și justiția distributivă, care presupune alocarea resurselor și onorurilor în funcție de contribuție și de merit în societate.

Din punctul de vedere a lui Aristotel, dreptatea este în esență expresia echității, ce are scopul de a asigura un echilibru între interesele colectivității și interesele individuale ale fiecărei persoane în parte. Astfel, dreptul este un instrument esențial atât pentru menținerea ordinii sociale, printr-o reglementare a conflictelor, cât și pentru realizarea binelui comun. Totodată, acesta descrie legea ca expresie a moralității și a rațiunii, care necesită a fi aplicată cu discernământ pentru particularitățile fiecărui caz în parte.¹¹

Solon, unul dintre cei mai mari legiuitori atenieni și unul dintre părinții democrației, a fost printre primele persoane care au instituit legi civile și penale scrise. Acesta a fost cel care a pus bazele procedurilor legale și responsabilității juridice, și a jucat un rol major, vital și esențial în dezvoltarea statului de drept din Grecia antică.¹²

1.3. DREPTUL NATURAL ÎN ANTICHITATE ȘI EVUL MEDIU

Simpla noastră existență naturală și biologică impune, în opinia noastră, anumite drepturi. Din spusele lui William Shakespeare, „a fi sau a nu fi”, sau din expresia „cogito, ergo sum” (cuget, deci exist) a lui Descartes înțelegem că omul este o ființă superioară, cu conștiință, cu gânduri și trăiri complexe. Deci, natural, existăm. Iar prin simplul fapt că existăm, putem spune că avem dreptul de a exista, de a fi, sau de a nu fi. Un drept natural, s-ar putea spune.

Dreptul natural, ca și teorie filosofică și juridică, poate fi definit în mai multe feluri, dar una dintre definițiile acestuia afirmă necesitatea de a pune fundamentele legiilor omenești pe o serie de valori și principii umane universale, ce originează expres din natura umană. Originea conceptului de drept natural poate fi în principal atribuită filosofilor antici, precum Platon și Aristotel, dar și unor gânditori, precum Cicero. Acest concept, ce a fost dezvoltat încă din

¹¹ Simona Elena Saru., *op.cit*, pp.1-3, Rau Gheorghe, *op.cit*, p.2

¹² Rau Gheorghe, *op.cit*, pp. 2-3

antichitate, a avut o influență semnificativă asupra gândirii juridice atât în evul mediu, cât și în modernitate.

Printre primii teologi care a considerat dreptul natural o expresie a legii divine, ce conduce viața umană spre un bine suprem, este Sfântul Augustin. Pentru el, legile omenești trebuie să fie conforme cu legea eternă a lui Dumnezeu pentru a fi legitime și pentru a putea fi considerate întrutotul juste. În acest mod, a fost stabilită o subordonare a legii umane față de autoritatea divină, fiind creată o ierarhie între legea divină și dreptul natural.

Toma din Aquino, adept al filosofiei lui Aristotel, a definit dreptul natural ca parte a unei legi eterne, accesibilă rațiunii umane, servind ca fundament moral al legilor. Acesta susține originea dreptului natural ca derivată din natura umană creată de divinitate, iar respectarea acesteia este indispensabilă pentru obținerea unei ordini sociale și a unui bine comun. În viziunea lui Toma din Aquino, în acest drept natural sunt încapsulate principii fundamentale precum dreptul la viață, libertate și proprietate, ce trebuie protejate.

Importanța dreptului natural a fost evidențiată cel mai semnificativ în secolul XX, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Mai mulți procurori și judecători din Duremberg s-au confruntat cu o problemă în momentul în care a fost adusă în vedere condamnarea membrilor armatei și ai administrației, care au acționat în modul în care au acționat pentru a urma și respecta ordine primite de la superiori, sau au acționat în baza legilor germane de atunci.

Conceptul de pozitivism juridic, care domina începutul secolului XX, considera că acești indivizi nu sunt considerați vinovați, deoarece nu au încălcat în mod direct nicio lege națională sau internațională, în ciuda participării directe a acestora la genocid și diferite atrocități. Pentru a depăși acest impas, judecătorii au fost nevoiți să apeleze la dreptul natural, ce a permis fundamentarea condamnării acestor persoane în baza unor principii morale universale. Renașterea acestui tip de drept, inspirată în principal de doctrina lui Toma din Aquino, a contribuit în mod direct la dezvoltare dreptului penal internațional când vine vorba de atrocități și crime comise împotriva umanității.¹³

¹³Arthur Mihăilă, *Teorii despre dreptul natural în Antichitate și Evul Mediu* (2021)

https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudencia/article/download/94/152?inline=1#_Toc67431433 (accesată în data de 05 mai 2025)

Așadar, Evul Mediu a marcat o perioadă de consolidare și reinterpretare a dreptului natural ca o lege divină și morală, ce a fost un pilon al filosofiei juridice medievale și a dus la renașterea și dezvoltarea acestui tip de drept în epoca modernă.

1.4. TRĂSĂTURILE LUMII VALORILOR

Valorile dreptului reprezintă fundamentul sistemului juridic și reflectă principiile și idealurile pe care dreptul le protejează și le promovează în societate, pentru a putea asigura o funcționare echitabilă și stabilă a societății. Printre aceste valori juridice se numără viața, libertatea, demnitatea, relațiile de familie, protecția proprietății și multe altele. Acestea, deși sunt legate strâns de valorile morale, sunt reglementate doar parțial prin drept.

În epoca contemporană, sunt considerate esențiale în procesul de creare a valorilor concepte privind sensul, stilul și structura, luate fie ca entități distincte, fie considerate interconectate. Fiecare dintre aceste valori, considerate determinări esențiale ale oricărui fenomen social și cultural, indică un factor primordial în procesul de creare a valorilor, și anume cunoașterea.

Anterior materializării sub formă valorică, cultura era manifestată ca o cristalizare a cunoașterii, crearea de valori autentice fiind considerată imposibilă fără o înțelegere adecvată, aprofundată cel puțin într-o oarecare măsură, a determinărilor intrinseci ale lucrurilor. Prin urmare, principalele valori culturale sunt de durată tocmai prin încorporarea unei cantități vaste de cunoaștere și experiență umană acumulată. Astfel, cultura și viața socială nu pot fi reduse la simple adaptări biologice spontane la mediul înconjurător.

Cultura presupune cunoașterea nu doar în sensul înțelegerii și explicării lumii, ci și ca dezvoltare a unor capacități inerente, atât pentru creație, cât și pentru receptarea creației. Manifestarea definitorie a acțiunii umane este creația, prin intermediul căreia elementele realității materiale și spirituale sunt transformate în valori. Indiferent de înzestrarea individuală, nimeni nu poate genera valori autentice printr-o atitudine pasivă sau limitată la intenții neîmplinite, ci doar printr-un proces activ și conștient de cunoaștere și valorificare.¹⁴

¹⁴ Brîndușa Gorea., Emilia Puha. (2010), Adevăr și Valoare în teoria și Practica Dreptului, Editura Zethus, p.151

Așadar, ce reprezintă valorile? Acestea sunt o dimensiune esențială a specificității umane, ce reflectă capacitatea umană de a da sens actelor și realităților sociale. Omul, creator al valorilor, se dezvoltă tocmai prin procesul de creare al acestor valori. Prin urmare, valoarea poate fi definită ca un produs al activității creative umane, prin care acesta exprimă o parte din sine, astfel umanizând-o. Așadar, valoarea este răspunsul oferit de ființa umană unei necesități omenești, precum și prețuirea oferită de o colectivitate unor realizări specifice omenești.¹⁵

Universul uman se distinge de lumea fizică sau biologică printr-o ordine fundamentată pe anumite principii diferite de cele ce guvernează lumea naturală, pur biologică. Ordinea umanității este construită pe un fundament de valori, esențiale existenței și acțiunilor umane, comparativ cu lumea naturală, animală, axată pe interese utilitare sau cauzate de forțe naturale externe.

Așadar, ființa umană are capacitatea de a-și promova propriile scopuri și dorințe într-o lume preexistentă, prin conferirea de sens și finalitate umană. Omul nu doar interpretează lumea, ci o transformă, imprimându-i o structură semnificativă, care transcende determinările naturale.

Această perspectivă evidențiază rolul central al valorilor ca nucleu de ordonare a universului uman, subliniind că acestea sunt condiția necesară sensului și scopului vieții umane. Prin urmare, studiul valorilor devine indispensabil pentru înțelegerea profundă a condiției umane și a modului în care aceasta își construiește propria realitate.¹⁶

Principiile generale ale dreptului sunt reguli fundamentale care reflectă valorile esențiale promovate de drept, strâns legate de normele juridice. Aceste principii stau la baza întregului sistem juridic, asigurând coerența, unitatea și echilibrul între drepturi și obligații. Principiile dreptului pot fi exprimate prin axiome, maxime sau aforisme, fiecare având un rol specific în formularea și aplicarea normelor juridice.

Axiomele reprezintă adevăruri fundamentale, acceptate fără a fi necesară o demonstrație a acestora. Acestea prezintă realități incontestabile, precum „Acta, non verba!” („Fapte, nu vorbe!”), care subliniază importanța acțiunii în raport cu vorbele și lipsa de valoare a vorbelor fără fapte care să le întărească, sau „Ebrius, stomachus satur non bene philosophatur” („Omul beat și cel sătul nu filosofează bine”), care reflectă limitele capacității de judecată în anumite contexte.

¹⁵ Brîndușa Gorea., Emilia Puha, *op.cit*, p.159

¹⁶ *Ibidem* p.162

Maximele semnifică enunțuri concise, cu o valoare normativă clară, ce exprimă în esență principii etice sau norme de conduită. Spre exemplu, enunțurile „Controversias inter se iure ac iudicio disceptanto” („Oamenii să-și dezbată neînțelegerile între ei în justiție și prin judecată”) sau „Nemo diu gaudet qui indice vincit iniquo” („Nu se bucură mult timp cel care a câștigat un proces cu un judecător necinstit”).

Aforismele sunt cugetări ce exprimă o înțelepciune mai profundă și o reflecție asupra condiției umane, ce depășesc maximele, precum „Raram facit mixturam cum sapientia forma” („Rareori întâlnești frumusețea și înțelepciunea împreună”).¹⁷

Menționăm că un sistem valoric trebuie să conțină cel puțin concepte precum adevărul juridic, libertatea, justiția, securitatea juridică și binele public, iar dacă drepturile naturale nu sunt recunoscute și protejate, nu putem respecta complet demnitatea umană și nu putem proteja bazele de funcționare a societății.¹⁸

În același timp, datorită faptului că valorile dreptului nu sunt doar o serie de concepte abstracte, nu poate fi ignorată importanța acestora când vine vorba de cultură și educație. Dreptul poate fi considerat un limbaj care are potențialul de a modela comportamentul oamenilor, oferind o varietate de metode de soluționare a diferitelor situații juridice. Deci dreptul are și un rol în educarea cetățenilor din punct de vedere civic, dar și contribuie la formarea unei conștiințe juridice general acceptate.¹⁹

După părerea mea, valorile dreptului sunt nucleul sistemului juridic, esența sa. Aceste valori sunt absolut necesare, indispensabile și de neînlocuit când vine vorba de protecția drepturilor membrilor unei societăți. Prin aceste valori, putem considera că este creat un mediu în care libertatea și ordinea sunt echilibrate și că sunt respectate în mod continuat interesele noastre personale, individuale, dar și cele colective, ale comunității noastre.

¹⁷ Neagu B., Djuvara M. (2013), *Probleme fundamentale ale principiilor dreptului*, p.45

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Probleme%20fundamentale%20ale%20principiilor%20dreptului.pdf (accesată în data de 07 mai 2025)

¹⁸ Craiovan I., Cuza B. (2019), *Sistemul educațional și valorile juridice*, p.8

<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1712303> (accesată în data de 09 mai 2025)

¹⁹ Ion Craiovan., Bogdan Cuza, *op.cit*, p.13

Ca să putem menține aceste beneficii și ca să ne asigurăm că toate componentele justiției evoluează într-o direcție pozitivă, corectă, justă și benefică în mod general, e nevoie ca aceste valori să fie în continuare studiate și înțelese.

CAPITOLUL 2 - DREPTUL ÎN ERA DIGITALĂ

Dreptul, din punct de vedere general, este într-un continuu proces de adaptare și transformare. În contextul erei digitale, acest proces este influențat într-un mod semnificativ de evoluțiile tehnologice și schimbările sociale generate de digitalizare. În mod continuu sunt necesare reglementări inovatoare, nemaivăzute, ce necesită o reevaluare a principiilor tradiționale ale dreptului, datorită evoluției și schimbării constante a internetului și a inteligenței artificiale.

Cu alte cuvinte, digitalizarea, fenomen tehnologic ce afectează toate domeniile vieții de zi cu zi ale umanității, a impus o reevaluare a modului de funcționare a dreptului în protejarea drepturilor fundamentale și menținerea ordinii sociale. Pandemia COVID-19 a accelerat procesul de digitalizare, evidențiind atât beneficiile, cât și vulnerabilitățile sistemelor digitale.

2.1. INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ – DEFINIRE ȘI ISTORIE

Inteligența artificială (IA) este o ramură a informaticii ce se axează pe crearea unor mașinării ce au capacitatea de a executa activități precum învățarea, raționamentul, percepția, interpretarea și luarea de decizii, activități ce necesită în mod normal o capacitate cognitivă și o inteligență umană.

Conceptul de ființă artificială datează încă de dinaintea erei noastre. Încă din perioada antichității, putem regăsi diferite momente în care au fost create mașinării mecanice ce erau denumite „automatons”, descrise ca fiind capabile de a se mișca independent de intervenția umană. Cuvântul „automaton”, provenit din greaca veche, înseamnă „acționând de voința proprie.”

Una dintre primele mențiuni ale unei astfel de mașinării a fost un porumbel mecanic creat în anul 400 înaptea erei noastre de către un prieten de-al lui Platon, a cărui identitate nu este cunoscută. Totodată, în anul 1495, Leonardo da Vinci a proiectat un „automaton” umanoid numit „Cavalerul robotic”, care avea capacitatea de a imita mișcări umane precum așezatul și ridicarea brațelor prin intermediul unui sistem complex de scripeți și roți dințate. Acest proiect a fost și a rămas în continuare un exemplu remarcabil de robotică mecanică în perioada Renașterii.²⁰

²⁰Tableau, *What is the history of artificial intelligence (AI)*, (2019), The history of artificial intelligence. <https://www.tableau.com/data-insights/ai/history> (accesat la data de 10 mai 2025)

Printre cele mai definitorii momente ce au dus la dezvoltarea conceptului de inteligență artificială din ziua de azi a avut loc în anul 1936, când numitul Alan Turing a creat conceptul de „mașină Turing”. În teorie, această mașinărie ar fi fost capabilă să execute orice algoritm. Teoria lui Turing este considerată ca fundamentul conceptului care susține că procesele cognitive pot fi replicate prin calcul, realizare ce a deschis calea spre dezvoltarea calculatoarelor electronice.

În cel mai de bază mod posibil, o mașinărie Turing poate fi descrisă ca o „persoană” care lucrează cu un set de simboluri pe o bandă care se întinde la infinit, împărțită în celule. Fiecare celulă conține un simbol dintr-un set predefinit și limitat, fiind inclus un simbol special care marchează spațiul gol. Mașina are un cap mobil, care poate citi simbolurile de pe bandă, poate scrie alte simboluri noi și se poate deplasa fie spre stânga, fie spre dreapta.

Pe tot parcursul utilizării sale, mașina se află într-una dintre mai multe stări predefinite, limitate, și folosește o așa-zisă „tabelă de instrucțiuni”, care îi oferă instrucțiuni cu privire la cum să acționeze, în funcție de simbolul citit și starea curentă. Aceasta putea „decide” ce simbol să scrie, în ce direcție să se miște și în ce stare să treacă. Dacă nu există o instrucțiune pentru situația respectivă, mașina se oprește.

O mașinărie Turing poate funcționa cu o singură bandă sau cu mai multe benzi, însă complexitatea și capacitatea sa de calcul rămân aceleași, indiferent de variantă. Astfel, mașina Turing a ajuns să fie considerată un model universal al calculului, fiind baza teoretică a computerelor moderne.

În esență, mașina Turing descrie procesul de calcul ca o serie de pași discreți, conduși de o funcție deterministă, oferind astfel un cadru clar pentru a înțelege ce probleme pot fi rezolvate prin algoritmi și care nu.

Pe lângă această mașinărie, Turing a propus și celebrul său test, menit să evalueze capacitatea unei mașinării de a imita inteligența umană într-un mod indistinctibil, punând astfel bazele filosofice ale inteligenței artificiale.²¹

²¹ Etica (2023), *Explicați conceptul unei mașini Turing care decide o limbă și implicațiile acesteia*

<https://ro.eitca.org/securitate-cibernetica/eitc-este-cctf-fundamentele-teoriei-complexitatii-computationale/mașina-de-turing/definirea-tms-a-orelor-de-limba-conexe/examinare-revizuire-definiția-tms-a->

Termenul „inteligență artificială” a fost introdus oficial în anul 1956, la Conferința de Vară de la Dartmouth, unde cercetători de renume precum John McCarthy, Marvin Minsky, Allen Newell, Herbert Simon și Arthur Samuel au stabilit obiectivele și metodele inițiale ale domeniului. Aceștia au dezvoltat primele programe capabile să rezolve probleme matematice, să demonstreze teoreme logice și să învețe strategii pentru jocuri precum șahul, depășind performanța medie a jucătorilor umani în doar câțiva ani.²²

Ulterior acestei perioade inițiale, ce părea a fi extrem de optimistă, a urmat o perioadă de stagnare. Mai apoi, în perioada 1960-1970, diferiți cercetători au dezvoltat mai multe limbaje de programare și algoritmi ce aveau ca scop predominant simularea raționamentului uman, iar în anii 1980 au apărut primele sisteme ce imitau deciziile experților în domenii specifice, precum medicina.

Una dintre cele mai semnificative revoluții în acest domeniu a avut loc în anii 2000, datorită dezvoltării rețelelor neuronale artificiale și a algoritmilor de învățare automată, care au permis mașinilor să învețe din date fără a fi programate explicit pentru fiecare sarcină. Această evoluție a fost accelerată de creșterea puterii de calcul și disponibilitatea cu mult mai mare a datelor comparativ cu perioada precedentă, conducând la progrese spectaculoase în recunoașterea vocală, procesarea limbajului natural și viziunea computerizată.

În prezent, inteligența artificială este o tehnologie care își face simțită prezența în o multitudine de domenii, precum în medicină, finanțe, transport, securitate și multe altele.

Unul dintre cele mai semnificative progrese ale acestei tehnologii este capacitatea de a procesa și interpreta cantități foarte mari și complexe de date, extrăgând pattern-uri și relații subtile, ce nu ar putea fi observate de percepția umană neantrenată.²³

[orelor-de-limb%C4%83-aferente/explica%C8%9Bi-conceptul-de-ma%C8%99in%C4%83-de-turnare-care-decide-o-limb%C4%83-%C8%99i-implica%C8%9Biile-acesteia/](#); (accesat la data de 2 mai 2025)

²²Corpquants (2023), *Scurt istoric al inteligenței artificiale* <https://corpquants.ro/scurt-istoric-al-inteligentei-artificiale/>; Popa D. (nd), *Inteligența Artificială* <https://www.totaltech.ro/stiati-ca/inteligenta-artificiala> (accesat la data de 10 mai 2025)

²³ Dr. Zia T. (2025), *Starea inteligenței artificiale în 2025: concluzii cheie din ultimul raport al indicelui AI al lui Stanford* <https://www.unite.ai/ro/starea-IA-%C3%AEn-2025-concluzii-cheie-din-cel-mai-recent-raport-al-indicelui-IA-din-Stanfords/> (accesat la data de 10 mai 2025)

Actualmente, diferite modele de inteligență artificială pot fi utilizate în medicină, unde mai mulți algoritmi specializați au capacitatea de a analiza diferite imagini generate prin utilizarea unor aparaturi specializate, precum RMN, ecografii sau CT, pentru a detecta semnalmente tipice ale dezvoltării precoce a unor afecțiuni, printre care se numără și cancerul. Pe lângă aceste aplicații, inteligența artificială mai poate fi utilizată în domeniul bancar sau financiar, pentru a detecta eficient posibile cazuri de fraudă, sau în domenii precum construcția automobilelor sau a clădirilor, pentru a reduce șansele unor erori umane și a calcula factorii de risc sau eventualele erori posibile.

Cu toate acestea, dezvoltarea rapidă a Inteligenței Artificiale ridică numeroase provocări etice și sociale. Printre acestea se numără riscurile legate de confidențialitatea datelor, potențialul de discriminare algoritmică, pierderea locurilor de muncă în anumite sectoare și necesitatea unui cadru legal și moral clar pentru utilizarea responsabilă a tehnologiei.

În același timp, în prezent nu se dețin date exacte asupra autonomiei decizionale ale inteligenței artificiale, sau asupra impactului acestui proces decizional asupra securității globale. Dezbaterile actuale se axează în principal pe dezvoltarea unor principii etice solide, transparența algoritmilor și implicarea societății în procesul decizional privind implementarea Inteligenței Artificiale.

Așadar, inteligența artificială a apărut ca urmare a unei simbioze între evoluția filosofiei, a matematicii, a culturii și a tehnologiei, proces care s-a întins pe o perioadă de sute de ani și care încă evoluează și se schimbă și în prezent.

2.2. LEGEA UNIUNII EUROPENE PRIVIND INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

Conștientizând provocările aduse societății de inteligența artificială, Uniunea Europeană a creat „Legea europeană privind inteligența artificială”, cunoscută sub numele de „Actul UE privind Inteligența Artificială” (EU AI Act). Această lege a fost propusă pentru prima dată în anul 2021, regulamentul acesteia a fost convenit prin negocieri cu statele membre ale Uniunii Europene în anul 2023 și a primit votul final al miniștrilor Uniunii în 2024, an în care a fost adoptată oficial.

Scopul acestei legi este de a crea un cadru de reglementare pentru asigurarea siguranței, transparenței, urmăririi, sustenabilității asupra mediului și caracterului nediscriminatoriu al sistemelor de inteligență artificială utilizate în Uniunea Europeană. Obiectivul principal al acesteia este de a crea pe cât posibil un echilibru între posibilitatea de a inova și protecția drepturilor

fundamentale ale omului, fiind promovată încrederea în potențialul acestor tehnologii și în potențialul lor economic. Totodată, în cuprinsul legii este adoptată o definiție cât de neutră posibil din punct de vedere tehnologic, adaptabilă pe termen lung, a inteligenței artificiale, cu scopul de a include evoluțiile tehnologice fără a fi nevoie de modificări frecvente ale legii.

Legea clasifică sistemele de inteligență artificială în funcție de potențialul de a produce daune în patru categorii de risc, și anume risc inacceptabil, ridicat, limitat și minim.

Aplicațiile de inteligență artificială care prezintă un risc inacceptabil, interzise complet datorită pericolelor inerente, sunt cele care manipulează comportamentul uman, în special cel al grupurilor vulnerabile, crearea unui scor social bazat pe caracteristici personale și identificarea biometrică în spații publice, precum recunoașterea facială în timp real. În cuprinsul legii există excepții pentru utilizări a unor astfel de aplicații de către forțele de ordine, dar acestea sunt strict reglementate, necesită aprobări și pot fi utilizate în principal în cazuri de forță majoră.

Dintre sistemele de inteligență artificială, sunt considerate ca fiind cu un risc ridicat cele care pot afecta drepturile fundamentale sau siguranța oamenilor într-un mod negativ. Printre acestea se numără atât sisteme integrate în produse precum jucării, dispozitive medicale sau vehicule, reglementate de legislația Uniunii Europene privind siguranța, cât și sisteme utilizate în sectoare critice precum infrastructura, educația, ocuparea forței de muncă, serviciile esențiale, aplicarea legii, migrația și asistența juridică. Aceste sisteme sunt evaluate riguros înainte de intrarea acestora pe piață, sunt monitorizate continuu și sunt înregistrate într-o bază de date a Uniunii.

Sistemele cu un risc limitat sunt supuse în principal unor obligații de transparență, precum informarea utilizatorilor asupra interacțiunii cu o inteligență artificială.

Cele mai multe sisteme de inteligență artificială sunt considerate ca având un risc minim asupra societății, a umanității și a drepturilor fundamentale ale omului.

Sistemele de inteligență artificială considerate de risc minim, considerate non-invazive sau inofensive în legătură cu drepturile fundamentale ale omului, sunt alcătuite din marea majoritate a unor astfel de sisteme existente la momentul actual. Baza legislativă care se aplică unor astfel de modele nu este atât de riguroasă, pentru a oferi un spațiu pro-inovație, ce nu este afectat de o birocrație excesivă.

Un element esențial al acestei legi este transparența. Modelele de inteligență artificială generativă, care nu sunt considerate cu risc ridicat, sunt obligate să respecte cerințe de transparență

precum dezvăluirea faptului că conținutul este generat de inteligența artificială, proiectarea modelelor în așa fel încât să prevină generarea de conținut interzis prin lege și publicarea unui rezumat a datelor utilizate în antrenarea modelului protejate prin drepturi de autor. Totodată, materialele manipulate sau generate de către inteligența artificială trebuie etichetate în așa fel încât să se poată deduce implicarea inteligenței artificiale cu ușurință. În același timp, Modelele de inteligența artificială ce pot genera riscuri sistemice sau pot avea un impact semnificativ sunt obligate să transmită raportări către Comisia Europeană și sunt supuse mai multor evaluări detaliate.

Pe lângă limitări și restricții, legea privind inteligența artificială încurajează pe cât posibil inovația, cu precădere când vine vorba de întreprinderi mici și mijlocii sau „startup-uri”. Agențiile naționale sunt nevoite să asigure medii de testare sigure, ce simulează condiții reale, pentru a oferi companiilor capacitatea de a dezvolta și îmbunătăți modelele de inteligență artificială înainte de a fi lansate public. Prin intermediul acestei măsuri este încurajată o perspectivă echitabilă, prin care poziția Europei în domeniul inteligenței artificiale să fie consolidată în continuare.

Legea europeană privind inteligența artificială, intrată în vigoare oficial în luna iunie 2024, prevede un calendar pentru conformitate, împărțit în etape. Interzicerea sistemelor de inteligență artificială cu risc inacceptabil a intrat în vigoare la data de 2 februarie 2025. La nouă luni după intrarea în vigoare a legii, vor deveni aplicabile codurile de practică pentru furnizorii de modele de inteligență artificială, la 12 luni după intrarea în vigoare vor deveni obligatorii reglementările de transparență pentru sistemele de inteligență artificială, iar la 36 de luni după intrarea în vigoare vor fi pe deplin aplicabile obligațiile pentru sistemele de inteligență artificială cu risc ridicat, astfel oferind timp pentru adaptare.²⁴

²⁴Parlamentul European, (2023). *Legea UE privind Inteligența Artificială: prima reglementare privind inteligența artificială* <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (accesat la data de 6 mai 2025)

CAPITOLUL 3 - NOILE REALITĂȚI SOCIALE ÎN RAPORT CU SISTEMUL JUDICIAR

3.1. O ALTĂ REALITATE - APARIȚIA REȚELOR ȘI A PLATFORMELOR SOCIALE

În prezent, trăim în era digitală, iar rețelele sociale au devenit o parte semnificativă din viața de zi cu zi a oamenilor. Acestea au o influență directă și semnificativă asupra modului în care comunicăm și interacționăm, dar și asupra modului în care percepem realitatea. Pe de o parte, aceste platforme facilitează conexiunile interpersonale la nivel global, fără a ține cont de granițele globale. Pe de altă parte, aceste platforme aduc o serie complexă de implicații, de multe ori negative.

Rețelele sociale, sau „social media”, au început ca simple instrumente de socializare. În timp însă, acestea au devenit platforme cu o influență semnificativă, care pot modela opinia publică, comportamentul consumatorilor și chiar procesele politice. În timp ce acestea oferă oportunități de exprimare, colaborare și activism ce nu au fost posibile anterior, acestea pot crea și dependență, anxietate sau pot încuraja dezinformarea.

Ideea inițială care a dus la conceperea platformei de socializare „Facebook” a apărut în anul 2003, sub denumirea „Facemash”. Aceasta a fost creată de Mark Zuckerberg ca un serviciu online în care studenții judecau cât de atractive sunt din punct de vedere fizic studențele din cadrul universității Harvard. Dar, datorită faptului că platforma viola politica universității prin preluarea fotografiilor de pe diferite site-uri și servicii ale unor frații din campus, aceasta a fost închisă după două zile.

Un an mai târziu, în 2004, Mark Zuckerberg a lansat platforma „TheFacebook”, alături de colegii săi din cadrul Universității Harvard, Eduardo Saverin, Dustin Moskovitz, Chris Hughes și Andrew McCollum. Această rețea socială era inițial destinată studenților universității Harvard și a fost inspirată din tradiția „face book”-urilor universitare, cataloage cu fotografii și informații despre studenți.

„TheFacebook” a fost deschisă publicului global în anul 2006, iar extinderea, dezvoltarea și succesul acesteia a fost susținută de mai mulți investitori, printre care numitul Sean Parker.

Numele a fost schimbat ulterior în „Facebook”, iar platforma a devenit rapid una dintre cele mai influente rețele sociale, revoluționând modul în care oamenii pot comunica în era internetului.²⁵

În anul 2010, doi absolvenți ai Universității Stanford, Kevin Systrom și Mike Krieger, au creat o aplicație sub numele de „Burbn”, care avea să devină ulterior platforma „Instagram” pe care o cunoaștem în ziua de azi. Inițial, aplicația combina funcția de partajare a fotografiilor cu servicii de furnizare a locației, dar creatorii au realizat că utilizatorii sunt cel mai interesați de fotografii. Așadar, cei doi au simplificat aplicația, concentrându-se pe această funcționalitate și adăugând filtre pentru îmbunătățirea imaginilor.

„Instagram” a avut o creștere rapidă în popularitate, atingând un milion de utilizatori în primele două luni. În anul 2012, platforma a fost achiziționată de compania „Facebook”, pentru suma de aproximativ un miliard de dolari.²⁶

Platforma „YouTube”, a fost creată în anul 2005 de trei foști angajați ai PayPal, și anume Chad Hurley, Steve Chen și Jawed Karim. Cei trei au avut ideea de creare a platformei în timpul unei cine și sa datorat frustrării acestora privind găsirea și distribuirea videoclipurilor în mediul online. Așadar, ideea inițială a platformei a fost crearea unui spațiu în care oricine poate încărca, partaja și viziona conținut video fără restricții, oferind astfel o soluție simplă și accesibilă pentru această necesitate.

Platforma a crescut rapid în popularitate, devenind în scurt timp un fenomen global, cu milioane de vizualizări. Aceasta a fost achiziționată în anul de 2006 de compania „Google” pentru 1.65 miliarde de dolari.

În prezent, platforma „YouTube” a ajuns printre cele mai mari platforme de distribuție video din lume, având un impact major în domeniul divertismentului, educației și marketingului digital. Aceasta este o platforma esențială pentru creatorii de conținut din întreaga lume, oferind oportunitatea de a înregistra venituri prin publicitate.²⁷

²⁵ Hall M. (2025), *Facebook*, Britannica Money <https://www.britannica.com/money/Facebook> (accesat la data de 10 mai 2025)

²⁶ Kumar G. (2025), *The History of Instagram: From Humble Beginnings to Market Dominance* <https://www.linkedin.com/pulse/history-instagram-from-humble-beginnings-market-dominance-kumar-utqte> (accesat la data de 9 mai 2025)

²⁷ Hosch W. (2025), *Youtube*, Britannica <https://www.britannica.com/topic/YouTube> (accesat la data de 9 mai 2025)

Platforma „TikTok” a fost lansată în anul 2016 de către compania ByteDance. Inițial, aceasta a fost lansată doar pe teritoriul Chinei, sub denumirea „A.me”. În 2017, ByteDance a achiziționat start-up-ul „Musical.ly”, o platformă similară de *sharing video*, integrată în platforma „TikTok”, care a fost dată în folosință la nivel global.

Pe scurt, prin intermediul platformei, creatorii pot crea și distribui videoclipuri de maxim 60 de secunde cu diverse forme de exprimare creativă. Platforma a crescut exponențial în popularitate, în special în rândul tinerilor, în principal datorită algoritmului prin care platforma personalizează conținutul în funcție de preferințele utilizatorilor, generând astfel un impact puternic și posibilitatea de viralitate.

În prezent, aplicația „TikTok” este una dintre cele mai descărcate la nivel global și a avut un impact semnificativ asupra divertismentului, educației și a comerțului electronic, oferind oportunități noi pentru creatorii de conținut și pentru marketing-ul digital.

Este de menționat faptul că, în 18 ianuarie 2025, aplicația TikTok și-a suspendat temporar operațiunile în SUA, din cauza unei legi care impunea companiei ByteDance fie să vândă aplicația unei companii americane, fie să se confrunte cu o interdicție. Cu toate acestea, interdicția a fost de scurtă durată, dar a creat multă agitație în mediul online. Serviciul a fost restabilit în 19 ianuarie, următoarea zi.²⁸

3.2. EFECTELE REȚELELOR DE SOCIALIZARE

Principala caracteristică a rețelelor de socializare și a social media este stilul de conținut interactiv, generat de utilizatori, care este în esență opus tipului de media tradițional, unidirecțional, cum ar fi televiziunea. Acest factor permite oricui de pe internet să participe la discursul public și contribuie la libertatea de exprimare. Totodată, această libertate poate duce și la dezinformare și la exprimarea de percepții negative, rasiste sau instigatoare, în lipsa unei moderări editoriale necesare tipurilor de media tradiționale.

Printre cele mai importante inovații aduse societății de către rețelele sociale este cea de comunicare instantanee și de facilitare a conectării sociale la nivel global. Indivizii pot crea

²⁸ Hardy J. (2025), *Unveiling the Genius: Who Invented TikTok and the Story Behind Its Founder* <https://historycooperative.org/who-invented-tiktok/> (accesat la data de 9 mai 2025)

legături, menține relații, crea conexiuni și dialoga cu persoane din diverse locații, culturi și stataturi sociale, cu o varietate de experiențe. Astfel se pot crea comunități bazate pe interese comune sau cauze, oferind un sentiment puternic de apartenență și de susținere.

Totodată, rețelele sociale și social media au devenit un factor semnificativ când vine vorba de consumția de informații noi și știri, iar datorită modului de funcționare al acestor platforme, este făcută posibilă crearea unui jurnalism cetățenesc. Acest tip de jurnalism a facilitat evoluția unor mișcări sociale.

Printre acestea se numără mișcarea socială „#MeToo” împotriva hărțuirii sexuale, abuzului sexual și violenței sexuale. Aceasta a câștigat notorietate globală în anul 2017, după ce actrița Alyssa Milano a încurajat supraviețuitorii să-și împărtășească experiențele folosind hashtag-ul #MeToo pe rețelele sociale.²⁹

O altă mișcare de acest tip a fost „#BlackLivesMatter”, dedicată combaterii rasismului, violenței împotriva persoanelor de culoare și brutalității poliției, în special uciderilor disproporționate ale persoanelor de culoare de către forțele de ordine. Această mișcare a apărut inițial în anul 2013, ca răspuns la achitarea numitului George Zimmerman, care l-a împușcat mortal pe Trayvon Martin, un adolescent neînarmat de culoare.

Mișcarea a crescut în amploare în anul 2020, când numitul George Floyd, un bărbat de culoare neînarmat, a fost declarat mort după ce ofițerul de poliție Derek Chauvin l-a apăsă cu genunchiul pe gât timp de nouă minute, timp în care Floyd a repetat în mai multe rânduri că nu poate respira.³⁰

În ambele cazuri, rețelele de socializare au ajutat la mobilizarea cetățenilor, susținerea și conștientizarea unor probleme de justiție sau sociale, fiind demonstrată astfel capabilitatea acestor rețele de a fi un instrument de schimbare socială.

Pe de altă parte, datorită rețelilor de socializare, limitele dintre conectivitate și izolare pot deveni foarte subțiri. Unii oameni se pot rupe de conexiunile interpersonale reale în favoarea celor

²⁹ Brittain A. (2025), *Me Too movement*, Britannica <https://www.britannica.com/topic/Me-Too-movement> (accesat la data de 8 mai 2025)

³⁰ Britannica (2025), *Subsequent protests: George Floyd, Ahmaud Arbery, and Breonna Taylor* <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter/Subsequent-protests-George-Floyd-Ahmaud-Arbery-and-Breonna-Taylor> (accesat la data de 9 mai 2025)

online, pot deveni retrași, anxioși, sau pot dezvolta chiar sentimente de singurătate profundă și depresie, în special din cauza modului în care aceste rețelele tind să prezinte lumea într-un mod foarte idealizat, regizat, intangibil și irealist. Această expunere la o realitate fictivă și idealizată poate duce, din punct de vedere psihologic, la o stimă de sine scăzută și, în timp, la o diminuare a sănătății mentale.

Datorită modului de funcționare al algoritmilor, rețelele de social media tind să prezinte utilizatorilor conținut care susține perspectivele și opiniile deja existente, evitând viziunile diferite sau opuse. Acest lucru poate duce la o diminuare a gândirii critice și la o formare a unei perspective unidimensionale, reticente la nou și la alte păreri, ce evită dialogurile constructive.

În plus, lipsa de interacțiuni față în față și anonimitatea ce poate fi oferită de internet în general și de rețelele sociale pot duce la agresări online, la „cyberbullying”, și la diferite comportamente negative sau toxice, ce pot avea consecințe semnificative asupra victimei.

În opinia mea, rețelele sociale au un efect pozitiv asupra umanității, dar e nevoie de o schimbare pe partea utilizatorilor pentru a fi folosite într-un mod benefic. E nevoie de o gândire critică și de niște cunoștințe de bază asupra modului de funcționare a internetului pentru a putea avea o navigare responsabilă și benefică pe aceste rețele. Totodată, consider că e nevoie de o îmbunătățire a politicilor și a algoritmilor de verificare a lucrurilor postate, distribuite și consumate de utilizatori.

3.3. FENOMENUL FAKE NEWS

Fenomenul de „fake news”, sau știri false, este unul foarte complex, cu implicații semnificative din punct de vedere social și politic, ce poate avea un efect semnificativ asupra întregului așa-zis ecosistem informațional.

Acest concept nu are o definiție acceptată în mod universal, fiind într-o continuă evoluție și schimbare. În esență, „fake news” poate fi definit ca fiind crearea și distribuirea de informații alterate sau falsificate, în unele cazuri contradictorii cu realitatea, ce sunt prezentate ca fiind reale cu scopul de a dezinforma sau a induce în eroare.

La început, termenul descria un conținut satiric, destinat în principal divertismentului, dar definiția sa a evoluat și s-a schimbat într-un termen ce descrie dezinformarea și amenință în mod direct jurnalismul. Ulterior, expresia a devenit un mod de a discredita oponenți politici, având un

sens vag și contextual, etichetând de multe ori opinii sau date aduse în dezbateri ca și false, deși erau adevărate.³¹

Există o multitudine de motive pentru care oamenii creează știri false, printre care se numără jurnalismul de slabă calitate, parodia, intenția de a provoca, obținerea de profit, obținerea de influență politică și crearea de propagandă. Unele știri false au ca scop inducerea în eroare a publicului cu scopul de a afecta reputația sau credibilitatea unei persoane, instituții sau organizații.

Unele au scopul de a crea titluri cu un caracter senzațional, pentru a atrage clicuri și vizionări, generând astfel venituri din publicitate. Acest fenomen excelează în platformele și rețelele sociale, datorită ușurinței de distribuire a unor articole sau videoclipuri de către utilizatori, care de multe ori nu evaluează critic conținutul sau nici măcar nu îl vizionează, răspândind rapid și la o scară largă acest tip de conținut.

În același timp, știrile false pot fi utilizate pentru a convinge masele umane să susțină sau să se opună în mod direct unor candidați politici sau unor cauze sociale, în special prin exploatarea fenomenului de confirmare a prejudecăților, tendința oamenilor de a accepta informațiile care le confirmă și susțin convingerile preexistente și de a respinge informațiile contradictorii. Aceste strategii sunt utilizate cu preponderență în perioada alegerilor de orice fel.³²

Uneori, știrile false sunt create pur și simplu cu scopul de a induce în eroare și a păcăli publicul, nefiind clar dacă scopul acestora este cel de a dezinforma sau de a crea divertisment. Din nefericire, această combinație de motivații creează un ecosistem în care acest tip de media prosperă, creând dificultăți semnificative la adresa unei informări adevărate, corecte și neinfluențate.

Provocarea de a face distincția dintre informațiile credibile și știrile false este din ce în ce mai importantă, dar și mai dificilă în ziua de azi și în marea de informații de care ne izbim zi de zi. Dar există metode prin care putem identifica știrile false, în principal printr-o vizionare sau citire atentă și critică.

³¹ Baptista J.P., Gradim A. (2022), *A Working Definition of Fake News*, Ecnyclopedia, p.3
<https://www.mdpi.com/2673-8392/2/1/43>(accesat la data de 9 mai 2025)

³² Dr. Wambul Waweru Muigai J. (2019), *Understanding Fake News*, International Journal of Scientific and Research Publications, Volume 9, p.2 <https://www.ijsrp.org/research-paper-0119/ijsrp-p8505.pdf>(accesat la data de 6 mai 2025)

Primul pas pe care îl putem face este de a analiza sursa, înțelegând scopul materialului pentru a-i putea evalua credibilitatea. Mai apoi, e important să citim mai departe de titlu, acestea inducând în eroare în multe cazuri. Totodată, putem verifica credibilitatea autorilor, evalua veridicitatea surselor și verifica momentul publicării pentru a ne asigura că informația e actuală și relevantă. Totodată, este important să determinăm dacă articolul sau videoclipul este creat intenționat să fie o satiră, și să ne asigurăm că perspectiva noastră asupra materialului nu este influențată de propriile prejudecăți. Nu în cele din urmă, putem solicita clarificări și confirmări asupra unor informații din partea unor experți sau compararea informației cu surse credibile.³³

Totodată, e important să analizăm cu un gram de scepticism sursele ce tind să „senzationalizeze”, să prezică dezastre nerezonabile sau remedii miraculoase, să evaluăm contextul materialelor și să nu ne lăsăm influențați de articole cu un conținut creat în așa fel încât să creeze reacții emoționale puternice, de obicei negative, precum frica sau furia.

Odată ce am reușit să identificăm știrile false, e important să combatem pe cât posibil răspândirea acestui tip de așa-zise știri. Pentru acestea, putem distribui exclusiv materiale provenite din surse de încredere și susține jurnalismul de calitate prin promovare și prin contribuții financiare. Companiile și organizațiile pot sponsoriza și direcționa fonduri de publicitate spre platforme de încredere ce nu promovează ură, scandal sau diviziune. Totodată, putem promova crearea de legi ce să protejeze libertatea presei, în timp ce combat știrile ce înșală sau au ca scop dezinformarea intenționată.³⁴

Dacă aceste măsuri sunt susținute de indivizi, comunități și instituții, se poate crea un mediu informațional și mediatic ce promovează un discurs informat și de încredere, mai rezistent împotriva știrilor false.

3.4. LEGILE SOCIAL MEDIA ȘI A JURNALISMULUI

Intersecția dintre rețelele sociale și jurnalism este într-o continuă schimbare și evoluție, fapt ce creează o necesitate de reglementare legală a conținutului online pentru protecția consumatorilor și combaterea dezinformării.

³³ Dr. Wambul Waweru Muigai J. *op.cit*, p.4

³⁴ Dr. Wambul Waweru Muigai J. *Ibidem*, pp.4-5

În România, legea numărul 148/2000 privind publicitatea este cea care stabilește cadrul legal pentru protecția consumatorilor și a persoanelor care desfășoară activități comerciale, inclusiv în mediul online. Aceasta reglementează modul în care informațiile publicitare trebuie să fie prezentate, pentru a nu induce în eroare consumatorii. În contextul social media, acest lucru implică transparența în promovarea produselor și serviciilor, inclusiv în cazul *influencerilor*.

În sensul respectivei legi, următorii termeni sunt definiți astfel. Publicitatea reprezintă „orice formă de prezentare a unei activități comerciale, industriale, artizanale sau liber-profesioniste, având ca scop promovarea vânzării de bunuri și servicii, de drepturi și obligații”. Publicitatea înșelătoare reprezintă „orice publicitate care, în orice fel, inclusiv prin modul de prezentare, induce sau poate induce în eroare orice persoană căreia îi este adresată sau care ia contact cu aceasta și îi poate afecta comportamentul economic, lezându-i interesul de consumator, sau care poate leza interesele unui concurent”. Publicitatea comparativă reprezintă „orice publicitate care identifică explicit sau implicit un concurent sau bunurile ori serviciile oferite de acesta. Publicitatea subliminală reprezintă „orice publicitate care utilizează stimuli prea slabi pentru a fi percepuți în mod conștient, dar care pot influența comportamentul economic al unei persoane”. Autoreglementarea este definită ca „orice activitate, cu caracter voluntar, de elaborare a unor reguli de bună practică în domeniul publicității și de control al respectării acestora de către reprezentanți ai persoanelor implicate în această activitate, inclusiv ai agențiilor de publicitate și media, în condițiile legii”.³⁵

Totodată, prin intermediul acestei legi se interzice publicitatea înșelătoare, subliminală, care prejudiciază respectul pentru demnitatea umană și morala publică, care include discriminări bazate pe rasă, sex, limbă, origine, origine socială, identitate etnică sau naționalitate, care atentează la convingerile religioase sau politice, care aduce prejudicii imaginii, onoarei, demnității și vieții particulare a persoanelor, care exploatează superstițiile, credulitatea sau frica persoanelor, care prejudiciază securitatea persoanelor sau incită la violență, care încurajează un comportament care prejudiciază mediul înconjurător și care favorizează comercializarea unor bunuri sau servicii care sunt produse ori distribuite contrar prevederilor legale.³⁶

³⁵ Art. 4 lit. a – d, g din Legea nr. 148/2000 privind publicitatea publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 359 din 2 august 2000

³⁶ Art.6 din Legea nr. 148/2000 privind publicitatea publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 359 din 2 august 2000

Conform „Codului de practică în comunicarea comercială” elaborat de Consiliul Român pentru Publicitate (RAC), „Raportul contractual dintre influencer și anunțator trebuie divulgat clar și vizibil în cadrul comunicărilor. Divulgarea trebuie efectuată în cadrul fiecărui articol, postare, videoclip, tweet, etc., în partea de început”.³⁷

Totodată, acest cod afirmă că „Pentru postările privind utilizarea produsului de către influenceri, aceștia trebuie să facă afirmații care reprezintă părerile lor oneste și experiența lor personală, autentică cu produsul, bazate pe dovezile pe care le dețin, oferind, dacă este cazul, mărturiile corespunzătoare”.³⁸ Aceste prevederi sunt extrem de importante pentru asigurarea unui marketing transparent pe platformele sociale și pentru evitarea practicilor comerciale necinstite.

În prezent, în România se realizează diferite proiecte de lege ce au scopul de a limita răspândirea conținutului fals și manipulativ, subliniind necesitatea unor măsuri eficiente în special în perioada campaniilor electorale.

În anul 2025, a fost propus un proiect de lege privind „limitarea propagării prin platforme online foarte mari, a conținutului ilegal, care incită la ură, sau care pe teme majore de interes național, manipulează prin utilizarea malițioasă a tehnologiei, cu scopul inducerii în eroare a opiniei publice”. Acest proiect de lege reglementează „propagarea prin platforme online foarte mari a oricărui conținut ilegal, sau care incita la ura, sau care, pe teme majore de interes național, manipulează prin utilizarea malițioasă a tehnologiei, cu scopul inducerii în eroare a opiniei publice”. În conținutul acestei legi, articolele prevăd limitarea răspândirea conținutului cu potențial periculos la maximum 150 de utilizatori pentru conturile utilizatorilor cu activitate sau locație pe teritoriul României, prin ajustarea algoritmilor, dar și interzicerea acestui tip de conținut. Totodată, conținutul ilegal postat pe astfel de platforme trebuie eliminat în 15 minute de la publicare.³⁹

³⁷Capitolul I, Art. 4 alin. 2 din Codul de practică în comunicarea comercială publicat în cadrul Adunării Generale din 16 aprilie 2021, <https://www.rac.ro/ro/cod/codul-de-practic%C4%82-%C3%8En-comunicarea-comercial%C4%82> (accesat la data de 07 mai 2025)

³⁸ Capitolul I, Art. 4 alin. 4. din Codul de practică în comunicarea comercială publicat în cadrul Adunării Generale din 16 aprilie 2021 <https://www.rac.ro/ro/cod/codul-de-practic%C4%82-%C3%8En-comunicarea-comercial%C4%82> (accesat la data de 07 mai 2025)

³⁹ Parlamentul României, Camera Deputaților, Senatul (2025), *LEGE privind limitarea propagării prin platforme online foarte mari, a conținutului ilegal, care incită la ură, sau care pe teme majore de interes național, manipulează prin utilizarea malițioasă a tehnologiei, cu scopul inducerii în eroare a opiniei publice*

Legea audiovizualului numărul 504/2002, modificată prin Legea numărul 190/2022, reglementează serviciile media audiovizuale tradiționale, precum televiziunea și radioul, dar, în anumite condiții, extinde cadrul legal și asupra conținutului online. Prin intermediul modificărilor introduse, sunt definite într-un mod clar noțiunile de „serviciu media audiovizual” și „serviciu de platformă de partajare a materialelor video”, fiind incluse conținutul video generat de utilizatori pe platformele digitale. Totodată, este subliniată diferența dintre responsabilitatea editorială a furnizorilor tradiționali și funcționalitatea esențială a platformelor online.⁴⁰

Pe lângă aceste reglementări, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), entitate ce administrează lista furnizorilor de servicii media audiovizuale aflați în jurisdicția României, poate impune măsuri stricte de interes public general, inclusiv asupra serviciilor online, dacă acestea se încadrează în domeniul de reglementare, fiind considerate parte a ecosistemului media audiovizual.⁴¹

<https://hotnews.ro/wp-content/uploads/2025/03/Limitarea-falsului-din-retelele-sociale.docx.pdf> (accesat la data de 06 mai 2025)

⁴⁰ Legea nr. 190 din 28 iunie 2022 pentru modificarea și completarea Legii audiovizualului nr. 504/2002, pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 39/2005 privind cinematografia, precum și pentru modificarea Legii nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 651 din 30 iunie 2022

⁴¹ Consiliul Național al Audiovizualului <https://www.cna.ro/-Informa-ii-de-interes-public-.html> (accesat la data de 06 mai 2025)

CAPITOLUL 4 - STUDII DE CAZ

4.1. IDENTITATE, DEEPFAKE ȘI DISNEY

Orice om trăiește convins că e unic. Ca indivizi, suntem siguri că suntem individuali, de nereprodus, că avem un „eu” doar al nostru, ce nu poate fi replicat. Că avem un mod unic de a vorbi, de a formula o propoziție sau un argument, de a vorbi într-un fel care ne definește. Că suntem suma experiențelor noastre și că asta, în combinație cu trăsăturile fizice, ne face unici. Și credem cu tărie că noi suntem proprietarii de drept a ceea ce înseamnă noi. Și de ce nu am crede asta? Suntem noi înșine, la urma urmei, nu?

În general, considerăm că noi suntem proprii stăpâni, că noi deținem drepturile când vine vorba de propria persoană, de trăsăturile și caracteristicile noastre.

Dar în contextul actual, dominat de progrese tehnologice rapide în domeniul inteligenței artificiale și al replicilor digitale, se ridică întrebări privind dreptul asupra acestei identități. Mai exact, putem fi siguri că deținem controlul și drepturile exclusive asupra propriei imagini și voci? Dacă nu, cine sunt entitățile care revendică aceste drepturi și în ce condiții?

În anul 2002 a apărut filmul „Simone”, în care Viktor Taransky, interpretat de Al Pacino este un regizor de film a cărui carieră este în declin. În momentul în care actrița sa din rol principal demisionează și îi interzice din punct de vedere legal folosirea imaginii sale, regizorul recurge la utilizarea unui program experimental care poate crea o actriță complet digitală, fotorealistică, numită Simone, prescurtat din „Simulated One”.

Actrița digitală este integrată într-o multitudine de filme, fără ca nimeni să își dea seama că aceasta nu este reală. Totuși, oamenii devin curioși, fapt care îl determină pe regizor să apeleze la diverse metode de a simula existența ei, spre exemplu interviuri pre-înregistrate și prezentate ca fiind în direct. Filmul se încheie cu o menținere a realității fabricate de către Simone și regizor, adăugând până și un bebeluș virtual ca o metodă de marketing.⁴²

Așadar, am putea spune că în contextul filmului menționat anterior este explorată posibilitatea ca actorii să fie înlocuiți de replici digitale sau sintetice, concept ce părea futurist în

⁴² Niccol A., *Simone (SimOne)* (2002) <https://www.imdb.com/title/tt0258153/> (accesat la data de 10 mai 2025)

momentul apariției filmului. În societatea actuală, însă, relevanța acestui subiect este tot mai de actualitate.

În anul 2019, filmul „The Irishman” a utilizat tehnologia de de-îmbătrânire (de-aging) pentru a-i întinerii pe actorii Robert De Niro și Al Pacino, acțiunea filmului având loc pe parcursul a unei perioade îndelungate de timp.⁴³ În anul 2019, în filmul „Avengers: Endgame”, actorul Chris Evans este îmbătrânit în mod digital, fiind adus la vârsta de 119 ani.⁴⁴ În anul 2016, „Rogue One: A Star Wars Story” îl aduce pe actorul Peter Cushing, degedat în anul 1994, pe marile ecrane, rigicând astfel o multitudine de dileme de etică.⁴⁵ În seriarele „The Mandalorian” apărut în 2019 și în „The Book of Boba Fett”, serial ce a rulat în perioada 2021 – 2022, actorul Mark Hamill este întinerit printr-o combinație de tehnologii pentru a-și relua rolul de Luke Skywalker tânăr.⁴⁶

Până în ziua de azi, studiourile încercau să dețină drepturile de autor pentru un personaj sau pentru personajul interpretat de către un anumit actor. În prezent însă, aceștia se axează pe deținerea drepturilor de folosință pentru proprietatea intelectuală, pentru a avea mai mult control.

Mai multe companii, printre care și Disney, au ajuns ca prin intermediul acestor drepturi să creeze scanări digitale ale actorilor pentru a crea o așa-zisă bibliotecă digitală „de persoane”. Într-un interviu, Ben Morris, persoana responsabilă de supravegherea efectelor speciale din cadrul Lucasfilm, deținută de Disney, a afirmat că „Vom scana întotdeauna [digital] toți actorii principali din film. Nu știm dacă îi vom avea nevoie. Nu îi scanăm intenționat ca parte a unui proces de arhivare. Este pentru referință ulterioară.”⁴⁷

⁴³Netflix, *How The Irishman's Groundbreaking VFX Took Anti-Aging To the Next Level*

<https://www.youtube.com/watch?v=OF-lEIIIZM0> (accesat la data de 10 mai 2025)

⁴⁴ Rennie D. (2019), *How Lola VFX Turned Chris Evans Into A 119-Year-Old Captain America*

<https://boldentrance.com/lola-vfx-chris-evans-old-captain-america/> (accesat la data de 10 mai 2025)

⁴⁵ Shoard C. (2016), *Peter Cushing is dead. Rogue One's resurrection is a digital indignity*

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/21/peter-cushing-rogue-one-resurrection-cgi> (accesat la data de 11 mai 2025)

⁴⁶ Williams J. (2022), *How Mark Hamill Was De-aged For Young Luke Skywalker In Mandalorian*

<https://screenrant.com/mandalorian-luke-mark-hamill-deaged-technology-deepfake-explained/> (accesat la data de 8 mai 2025)

⁴⁷ Knolle S. (2018), *Lucasfilm Digitally Scans All Its Actors' Faces 'For Reference Later'*

<https://www.moviefone.com/news/lucasfilm-digitally-scans-all-its-actors-faces-for-reference-l/> (accesat la data de 12 mai 2025)

În serialele „The Mandalorian” și „The Book of Boba Fett”, menționate anterior, actorul Mark Hamill nu este cel care interpretează personajul lui Luke Skywalker, ci o dublură a cărui față și voce au fost înlocuite prin utilizarea inteligenței artificiale. Acesta spune că a fost chemat mai degrabă ca un sfătuitor.⁴⁸ Deci am putea spune că actorul putea fi înlocuit în totalitate în mod digital, fără ca prezența sa să fie necesară în vreun fel pe platourile de filmare.

În anul 2019, Disney a fost dat în judecată pentru folosirea înfățișării actorului Peter Cushing în „Rogue One: A Star Wars Story”. Actorul nu și-a dat acordul de a-i fi folosită imaginea fără acordul său. Ca urmare a acestui caz, statul California a creat o lege care cere acordul expres al actorului pentru utilizarea înfățișării lor în crearea de produse media prin intermediul inteligenței artificiale.⁴⁹

Un caz similar, tot în cadrul „Rogue One: A Star Wars Story”, a fost utilizarea înfățișării actriței Carrie Fisher pentru rolul prințesei Leia, întinerită. Diferența este faptul că aceasta și-a dat acordul de a-i fi folosită imaginea cu puțin timp înainte să decedeze.

Toți acești factori pot duce la mai o serie semnificativă repercursiuni în viitor. Actorii ar putea începe să negocieze mai detaliat utilizarea imaginii post mortem și studio-urile ar putea să se axeze mai mult pe utilizarea actorilor digitali în defavoarea celor umani, reducând astfel oportunitățile de muncă pentru cei din urmă.

În articolul „Deepfakes and the right of publicity - The right of publicity can save actors from deepfake armageddon” observăm o analiză asupra impactului tehnologiei deepfake asupra industriei de divertisment și provocările legale generate de către acestea.

„Deepfake” este un tip de media, creat artificial, care înlocuiește în mod artificial asemănarea și vocea unei persoane. Această tehnologie poate oferi un nivel masiv de libertate și flexibilitate creativă și un mod de lucru rapid și eficient, dar ridică în același timp mai multe probleme, legale sau etice, legate de dreptul asupra identității și a consimțământului de folosire a imaginii unei persoane. Momentan, deepfake-ul este dificil de reglementat din punct de vedere legal, fiind caracterizat ca limita dintre utilizarea artistică, expresivă și transformativă, protejată de

⁴⁸ Disney+, Mark Hamill On Filming Luke Skywalker In The Mandalorian <https://www.youtube.com/watch?v=2nT-K4Q-jO8> (accesat la data de 12 mai 2025)

⁴⁹ Walfisz J. (2024), Disney sued for using Peter Cushing's likeness in Star Wars, 22 years after his death <https://www.euronews.com/culture/2024/09/10/disney-sued-for-using-peter-cushings-likeness-in-star-wars-22-years-after-his-death> (accesat la data de 12 mai 2025)

libertatea de exprimare și exploatarea comercială, pentru beneficii monetare. „Dreptul la publicitate” are rolul de a proteja persoanele împotriva utilizării asemănării lor în scopuri comerciale, fără a fi autorizate în acest sens.⁵⁰

Există o distincție clară între utilizarea tehnologiei „deepfake” pentru scopuri comerciale, folosite pentru vânzarea de produse sau servicii și utilizarea acestei tehnologii în scop expresiv, în contexte artistice sau informative.

În ceea ce privește întreprinderile și utilizările comerciale, este nevoie de obținerea unei licențe sau realizarea unui contract, contrar situațiilor în care este vorba de utilizările expresive sau creative, unde este vorba în principal de dreptul la liberă exprimare și respectul demnității și intimității persoanei.⁵¹

În contextul tehnologiei „deepfake” e nevoie de o reformă legală, în care ar putea fi încorporate anumite propuneri, precum o abordare explicită în contracte privind utilizarea asemănării digitale, limitând utilizările neautorizate dincolo de acordul inițial și clarificarea limitelor dintre expresia artistică permisă și folosirea ilegală a imaginii.⁵²

Prin urmare, tehnologia de tip „deepfake” aduce o multitudine de oportunități industriei divertismentului, dar și multe riscuri. Este necesară dezvoltarea legislației în vederea satisfacerii nevoilor noi apărute în această eră digitală, în așa fel încât persoanelor să le fie protejată imaginea, fără ca acest lucru să interfereze creativității și inovației.

4.2. CAZURI FICTIVE ÎN MEDIA – „BLACK MIRROR”

În zilele noastre, arta poate fi văzută ca membrii unei societăți ca având mai multe definiții și roluri. Dar, în acest context, arta îndeplinește două roluri esențiale. Pe de o parte, aceasta servește ca o reflexie a realității deja existente, generând introspecție și forțând observatorul să se auto-analizeze și, în unele cazuri, auto-critice. Pe de altă parte, după cum bine știm, arta reprezintă

⁵⁰ Preminger A., Kugler M. (2024), *The right of publicity can save actors from deepfake Armageddon*, Berkeley Technology Law Journal, Vol. 39:782 https://btlj.org/wp-content/uploads/2024/09/0003_39-2_Kugler.pdf (accesat la data de 10 mai 2025)

⁵¹ Alice Preminger., Matthew B. Kugler, *op.cit*, p.20

⁵² Alice Preminger., Matthew B. Kugler, *op.cit*, p.38

libertate de exprimare și ingeniozitate, astfel având capacitatea de a ne aduce în vedere o perspectivă alternativă asupra viitorului.

„Black Mirror”, o serie antologică britanică, lansată în anul 2011, explorează impactul tehnologiei asupra societății moderne și, în multe cazuri, consecințele acestei tehnologii, adesea întunecate.

Fiecare episod este o poveste de sine stătătoare, ce reflectă consecințele, temerile și relația dintre om și tehnologie. Astfel, putem observa într-o manieră speculativă în ce direcție s-ar putea îndrepta o astfel de tehnologie și de ce ar trebui să ne ferim.

Episodul 2 din sezonul 1, „Fifteen Million Merits”, are loc într-un univers distopic, în care o mare parte a umanității este forțată să utilizeze pe biciclete pentru a genera energie electrică. Prin această activitate, oamenii primesc o monedă, numită „merits”, pe care o pot investi în nevoi fizice, precum alimente, sau avantaje cosmetice pentru lumea virtuală în care toate aceste persoane „trăiesc”. Oamenii au un număr foarte limitat de interacțiuni inter-umane reale, majoritatea având loc în principal în spațiul virtual.

Acest concept este foarte asemănător cu „Metaverse”-ul creat de către Mark Zuckerberg pe platforma Facebook și Meta. Acesta dorește să creeze un spațiu virtual în care oamenii pot interacționa, socializa, participa la evenimente, dar și genera sau cheltui bani reali.⁵³

Pe parcursul episodului, putem observa clar dorința oamenilor la faimă, iluzia unei așa-zise libertăți obținute prin aceasta, dar și modul în care percepția asupra unui scop, fie acesta unul nobil, poate fi manipulat și monetizat. Un sistem opresiv poate foarte ușor manipula, absorbi și neutraliza orice act de rebeliune, făcându-l chiar profitabil. Totodată, oamenii sunt bombardați continuu de articole publicitare, ce îi încurajează pe oameni să cheltuie mai mult, încurajând astfel consumerismul.

⁵³ Meta, *We believe in the future of connection in the metaverse*

<https://www.meta.com/metaverse/?srsltid=AfmBOorJttCnkGezUFxUfOPF37MI67EmW5qg5goxan4h0HAcHvV5WBIA>; (accesat la data de 9 mai 2025)

Ravenscraft E. (2023), *What Is the Metaverse, Exactly?* <https://www.wired.com/story/what-is-the-metaverse/> (accesat la data de 9 mai 2025)

Pe scurt, episodul este o critică asupra consumerismului, asupra efectului de dezumanizare al media și a modului în care umanitatea poate fi foarte ușor capturată într-un ciclu de muncă fără rost și distracții superficiale, fără un scop mai important.

Episodul 1 din sezonul 3, „Nosedive”, prezintă un univers în care oamenii se pot evalua între ei într-un sistem de rate-ing între 1 - 5 stele, în principal în urma unei interacțiuni de orice tip, utilizând o aplicație. Acest rating influențează în mod direct satutul socio-economic al oamenilor, alterând accesul acestora la oportunități sociale, accesul la obținerea de cazare, de a achiziționa imobile sau de a avea acces la multe servicii de bază. Oamenii au astfel tendința de a fi obsedați de îmbunătățirea rating-ului social personal.

Episodul critică astfel pericolele generate de social media, superficialitatea vieții afișate pe astfel de platforme, dar și consecințele ce apar ca urmare a cuantificării valorii umane prin rating-uri, ducând la o pierdere a autenticității și a individualității.

Fenomenul descris în acest episod este de actualitate, fiindcă se întâmplă în prezent în China. Acolo, a fost creat un sistem de credit social, prin intermediul căruia persoanelor fizice sau juridice le este alocat un scor, generat prin analiza unei multitudini de date. În prezent, acest sistem are un impact limitat, oamenii de rând neștiind de existența sa sau nefiind afectați de către acesta în mod direct. În schimb, mai multe guverne locale încearcă să deruleze diverse programe pilot, cu diferite criterii sau consecințe, în care să utilizeze acest sistem.

Sistemul poate pedepsi persoanele care încalcă legea, sunt rău-platnici când vine vorba de datorii, conduc imprudent sau săvârșesc alte abateri, prin mai multe metode. Printre acestea se numără restricții de călătorie, precum imposibilitatea de a călători cu avionul, cu trenurile de mare viteză sau chiar ieșirea din țară; umilire publică, chiar și prin afișarea numelor și unor fotografii cu persoanele ce au fost sancționate, atât public cât și în mediul online; restricții privind accesul la studii în școli private sau universități în cazurile în care părinții sunt pe așa-zisa listă neagră; imposibilitatea obținerii unor locuri de muncă, în special în cadrul unor instituții de stat sau guvernamentale; interdicții la cazarea în anumite hoteluri sau la achiziționarea de bunuri de lux; viteze reduse la internet, precum și alte limitări la accesul anumitor servicii.

Pe de altă parte, cei cu un social bun beneficiază de un acces mai facil la contractarea de credite și chiar dobânzi mai mici; tratament preferențial și timpi mai mici de așteptare la spitale sau la diferite birouri guvernamentale; diverse reduceri la transportul public, utilități și acces

preferențial la diferite facilități publice; mai puține controale pentru persoanele și întreprinderile ce sunt considerate „de încredere”.

Deși acest sistem poate părea distopic, mai mulți cetățeni, cu precădere cei din zone înstărite sau urbane se bucură de beneficiile acestui sistem și îl descriu ca un mijloc de promovare a încrederii și a unui comportament social pozitiv. Așadar, deși sistemul de credit social chinez poate avea un impact asupra persoanelor ce au ajuns pe listele negre, mulți cetățeni nu resimt efecte directe în viața lor de zi cu zi. Sistemul nu este un scor unic, ci mai degrabă un cadru complex de reglementare cu implicații sociale și politice.⁵⁴

Pe lângă aceste episoade, a căror concepte pot fi observate deja în viața de zi cu zi, serialul are o multitudine de episoade ce prezintă riscuri posibile, care ar trebui luate în considerare pe parcursul evoluției sociale și tehnologice a umanității.

Episodul 3 din sezonul 2, „The Waldo Moment”, prezintă povestea unui comediant ce impersonează un personaj animat pe nume Waldo, un urs albastru. Personajul este cunoscut pentru satira sa asupra mai multor personalități din mediul politic la un show de televiziune de seară.

Waldo ajunge să candideze, iar acesta începe să aibă din ce în ce mai mult succes și mai multă influență. În cele din urmă, Waldo ajunge să fie ales, deși actorul care impersonează personajul încurajează oamenii să nu în voteze, evidențiind absurditatea situației. Rolul lui Waldo ajunge să fie furat de către o altă persoană cu interese politice, iar lumea ajunge să fie condusă de un sistem totalitarist.

Episodul evidențiază foarte bine cum o creație poate scăpa de sub control, în timp ce critică superficialitatea discursurilor politice. Totodată, acest episod ridică importante problematice, precum manipularea populației și distorsionarea percepției acestora cu privire la sistemul democratic, toate acestea prin intermediul industriei media și a celei de entertainment.

Episodul 3 din sezonul 3, „Shut Up and Dance”, se concentrează pe un tânăr ce devine victimă a șantajului online. Un grup de hackeri îl șantajează pe acesta, forțându-l să ia parte la mai

⁵⁴ Doddely D. (2024), *China Social Credit System Explained – What is it & How Does it Work?*

[\(https://joinhorizons.com/china-social-credit-system-explained/#:~:text=The%20China%20social%20credit%20system%20rates%20individuals%20based%20on%20the,grade%20\(usually%20from%20A%2DD\)\)](https://joinhorizons.com/china-social-credit-system-explained/#:~:text=The%20China%20social%20credit%20system%20rates%20individuals%20based%20on%20the,grade%20(usually%20from%20A%2DD)) (accesat la data de 10 mai 2025)

multe activități ilegale din ce în ce mai periculoase, printre care și jefuirea unei bănci, pentru a nu face publice materiale compromițătoare cu acesta.

La finalul episodului ne este dezvăluit faptul că personajul principal este șantajat pentru urmărirea de materiale de pornografie infantilă, fapt ce schimbă orice urmă de simpatie față de acest tânăr din partea spectatorilor.

Pe de o parte, acest episod expune fenomenul de șantaj cibernetic, invadarea intimității și consecințele expunerii de date personale în era digitală, expunând modul în care informația poate fi utilizată ca armă în a influența acțiunile oamenilor sau chiar de a le distruge viața. Pe de altă parte, episodul ilustrează și capacitatea unei astfel de tehnologii în capturarea unor criminali, în cazul în care ar fi folosită pentru bine, și nu pentru amuzament personal sau pentru a aduce o așa-zisă dreptate de către un justițiar anonim.

În episodul 2 din sezonul 4, „Arkangel”, ne este prezentată povestea unei mame ce, pentru ce ea consideră protecție, utilizează un chip implantat fiicei sale pentru a-i putea urmări locația, a vedea prin ochii ei și a auzi ce aude, dar și pentru a putea cenzura elemente ce-i pot crea disconfort sau au un caracter grafic în timp real. Supraprotectivitatea mamei escaladează, interferând în viața fiicei sale din ce în ce mai mult, fapt care o determină pe fiica sa să ia parte în activități din ce în ce mai periculoase și mai riscante.

Astfel, episodul poate fi descris ca o poveste ce avertizează cu privire la riscurile, etica și costurile emoționale generate de o protectivitate excesivă, prin intermediul tehnologiei, astfel limitând autonomia și intimitatea. Astfel, se evidențiază linia subțire dintre protecție și control.

Episodul 4 din sezonul 4, „Hang the DJ”, prezintă o imagine a unei aparente rebeliuni împotriva unui sistem de inteligență artificială. În acest episod, oamenii trăiesc într-o societate în care un algoritm numit „antrenorul” anticipează relațiile romantice inter-umane. Sistemul crează perechi între participanți, pentru perioade determinate de timp și este descris ca având o rată de succes de 99.8% în găsirea partenerului ideal.

În momentul în care cele două personaje principale realizează controlul avut de către program asupra vieții lor, aceștia încearcă să evadeze. Astfel le este dezvăluit, că cei doi sunt doar parte a 1.000 de realități simulate, create special pentru a determina nivelul de compatibilitate dintre cei doi. În 998 dintre aceste simulări, cei doi ajung să lupte împotriva sistemului împreună, astfel reieșind un nivel de compatibilitate dintre cei doi de 99.8%.

Astfel, episodul aduce în vedere teme legate de liberul arbitru, iubirea și impactul tehnologiei asupra relațiilor interpersonale, în timp ce critică algoritmi utilizați de platforme precum Tinder în crearea de conexiuni, fiind lăudată conexiunea reală dintre persoane și rebeliunea față de un sistem ce dorește să constrângă liberul arbitru.

Episodul 1 din sezonul 6, „Joan Is Awful”, ne prezintă viața unei persoane obișnuite, a cărei viață de zi cu zi este transformată într-un serial, pe echivalentul din univers a platformei Netflix, numit Streamberry. Astfel, fiecare acțiune, secret sau detaliu al vieții personajului principal, de multe ori stânjenitoare sau nefavorabile, este expusă pe platforma de streaming aproape în timp real, fapt ce duce la mai multe consecințe în viața reală a personajului, precum pierderea locului de muncă sau a partenerului de viață.

Platforma de streaming poate acționa în acest fel datorită unei clauze ascunse în termenii și condițiile acesteia, permițându-le utilizarea de date personale în „hrănirea” unui algoritmul sofisticat de inteligență artificială, care crează ulterior conținut media. În finalul episodului, personajele află că până și realitatea lor este, de fapt, o simulare.

Prin acest episod este evidențiat pericolul adus de inteligența artificială în crearea de conținut artistic, dar și asupra eroziunii față de intimitatea vieții personale, prin accesarea unor așazise date publice.

4.3. ARTIFICIAL SAU UMAN - ROBOTUL UMANOID „ SOPHIA” ȘI „DETROIT: BECOME HUMAN”

În prezent, în viața cotidiană de zi cu zi putem observa prezența inteligenței artificiale din ce în ce mai des, dat fiind faptul că aceasta este într-o rapidă evoluție. Datorită acestei evoluții rapide, se ridică întrebări fundamentale privind potențialul tehnologic viitor, precum crearea unor roboți umanoizi ce pot imita fidel atât aspectul uman, cât și comportamentul omenesc. Mai mult decât atât, există posibilitatea ca acești roboți ar putea evolua atât de mult încât să nu poată fi diferențiați de ființele umane.

Așadar, ce drepturi ar avea o astfel de ființă? Ce obligații? Asupra căror legi s-ar supune, acelorași destinate oamenilor, sau unui alt set, special adaptat?

„Sophia”, primul robot umanoid cu abilități sociale, a fost dezvoltată și creată de David Hanson, fost angajat „Disney Imagineer”, în Hong Kong. Robotul a fost activat la data de 14

februarie 2016 și a ieșit în evidență datorită aspectului său uman, capacităților de interacțiune socială și statutului său de prim robot căruia i s-a acordat cetățenia unui stat.

Scopul robotului a fost cel de a îndeplini diferite multe roluri sociale, precum asistent pentru persoanele în vârstă din aziluri, ajutor la diferite evenimente publice și asistent în servicii pentru clienți, terapie și educație.⁵⁵

Pentru a putea să-și îndeplinească funcțiile, atât sociale și cognitive, robotul are nevoie de o multitudine de tehnologii. Dintre acestea, pot fi observate un model de inteligență artificială ce are capacitatea de a învăța independent și de a procesa limbajul uman, camere oculare ce au rolul de a recunoaște fețele oamenilor și de a menține contactul vizual, un sistem dedicat interpretării gesturilor și expresiilor umane și o platforma de tip *blockchain*, necentralizată, ce stochează date și permite comunicarea cu alte sisteme.⁵⁶

Unul dintre cele mai interesante momente legate de „Sophia” a avut toc la data de 25 octombrie 2017, în Riyadh, Arabia Saudită. Acesteia i-a fost acordată cetățenia Arabiei Saudite, fiind primul robot din lume care a beneficiat de acest lucru specific omenesc, fapt care a ridicat întrebări privind drepturile, responsabilitățile și statutul etic al entităților de inteligență artificială, dar și acceptarea socială și viitorul interacțiunii om-robot.⁵⁷

Cu toate că „Sophia” este promovată ca un robot social, ce are capacitatea de a avea conexiuni emoționale, criticii susțin că abilitățile sale conversaționale rămân limitate de programare, iar modul în care este prezentată în media estompează în unele cazuri granița dintre autonomie reală și răspunsuri preînregistrate.

⁵⁵Hanson Robotics - Sophia Official Website <https://www.hansonrobotics.com/sophia/> (accesat la data de 12 mai 2025)

⁵⁶Anjanappa H. (2018), *Case Study of Sophia – The Humanoid Robot* <https://www.smec.ac.in/assets/images/committee/research/17-18/539.Case%20Study%20of%20Sophia%20%E2%80%93%20The%20Humanoid%20Robot.pdf> (accesat la data de 12 mai 2025)

⁵⁷ Forbes (2017), *Everything You Need To Know About Sophia, The World's First Robot Citizen* <https://www.forbes.com/sites/zarastone/2017/11/07/everything-you-need-to-know-about-sophia-the-worlds-first-robot-citizen/> (accesat la data de 12 mai 2025)

„Detroit: Become Human” este un joc video interactiv, lansat în anul 2018 de Quantic Dream. Jocul, a cărui acțiune are loc în anul 2038 în Detroit, explorează întrebări despre inteligența artificială, conștiință și ce înseamnă să fii om, prin poveștile interconectate a trei androizi, fiecare reprezentând diferite aspecte ale conștiinței inteligenței artificiale în evoluție.⁵⁸

Tema centrală abordată de acest joc este explorarea conștiinței și căutarea identității. Evoluția protagoniștilor de la mașini obediente la ființe conștiente pune la îndoială granițele tradiționale dintre viața umană și cea artificială, generând întrebări cu privire la însemnătatea conceptului de individ, de persoană umană și dacă ființele artificiale merită considerație morală și legală echivalentă cu cea a oamenilor.⁵⁹

Totodată, jocul ridică diferite dileme etice, precum justificarea violenței pentru eliberare de subjugare, moralitatea obedienței versus cea a rebeliunii și responsabilitățile creatorilor față de creațiile lor. Pe lângă aceasta, sunt criticate inegalitățile sociale, agravate de progresul tehnologic. Statutul androizilor ca proprietate sau unelte reflectă probleme reale legate de exploatare și stratificare socială, similare cu sclavagismul din istoria noastră. Rebeliunea androizilor reprezintă lupta grupurilor marginalizate împotriva opresiunii sistemice, invitând reflecție asupra temelor libertății, prejudecății și coexistenței.

Datorită faptului că jocul are o multitudine de finaluri, variind de la o coexistență pașnică la o revoluție violentă, cei care experimentează acest produs mediatic sunt provocați să reflecte asupra consecințelor diferitelor abordări ale schimbării sociale, punând accent pe complexitatea deciziilor etice într-o societate avansată tehnologic.

Așadar, atât dezvoltarea din realitate a robotului umanoid „Sophia”, cu statutul său unic de cetățean și capacitățile sociale avansate, cât și reprezentarea ficțională a androizilor conștienți din jocul „Detroit: Become Human”, reflectă preocupările contemporane privind granițele dintre inteligența artificială și umanitate, ridicând întrebări fundamentale despre drepturile, responsabilitățile și statutul moral al entităților artificiale în societatea viitorului.

⁵⁸ Quantic Dream, *Detroit: Become Human* <https://www.quanticrodream.com/en/detroit-become-human> (accesat la data de 10 mai 2025)

⁵⁹ Watanuki S. (2018), *Detroit: Become Human: The Entire Story Explained (So You Don't Have To Play)*, TheGamer <https://www.thegamer.com/detroit-become-human-story-explained/> (accesat la data de 12 mai 2025)

BIBLIOGRAFIE

Cărți / capitole din cărți:

1. Craiovan I., Cuza B. (2019), *Sistemul educațional și valorile juridice*, paginile 8, 13 disponibil la adresa: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1712303> (accesat la data de 09.05.2025)
2. Gorea B., Puha E. (2010), *Adevăr și Valoare în teoria și Practica Dreptului*, Editura Zethus, paginile 4, 151, 159, 162,
3. Preminger A., Kugler M. (2024), *The right of publicity can save actors from deepfake Armageddon*, *Berkeley Technology Law Journal*, Vol. 39:782, disponibil la adresa: https://btlj.org/wp-content/uploads/2024/09/0003_39-2_Kugler.pdf (accesat la data de 10.05.2025)

Studii nepublicate / prezentate la o conferință:

1. Anjanappa H. (2018), Case Study of Sophia – The Humanoid Robot, disponibil la adresa: <https://www.smec.ac.in/assets/images/committee/research/17-18/539.Case%20Study%20of%20Sophia%20%E2%80%93%20The%20Humanoid%20Robot.pdf> (accesat la data de 12.05.2025)
2. Mihăilă A., *Teorii despre dreptul natural în Antichitate și Evul Mediu* (2021), disponibil la adresa: https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudencia/article/download/94/152?inline=1#_Toc67431433 (accesat la data de 05.05.2025)

Acte normative:

1. Consiliul Roman pentru Publicitate, *Codul de practică în comunicarea comercială*, în cadrul Adunării Generale din 16 aprilie 2021, disponibil la adresa: <https://www.rac.ro/ro/cod/codul-de-practic%C4%82-%C3%8En-comunicarea-comercial%C4%82> (accesat la data de 07.05.2025)
2. Legea nr. 148/2000 privind publicitatea publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 359 din 2 august 2000

3. Legea nr. 190 din 28 iunie 2022 pentru modificarea și completarea Legii audiovizualului nr. 504/2002, pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 39/2005 privind cinematografia, precum și pentru modificarea Legii nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 651 din 30 iunie 2022
4. LEGE privind limitarea propagării prin platforme online foarte mari, a conținutului ilegal, care incită la ură, sau care pe teme majore de interes național, manipulează prin utilizarea malitioasă a tehnologiei, cu scopul inducerii în eroare a opiniei publice. Parlamentul României, Camera Deputaților, Senatul (2025), disponibil la adresa: <https://hotnews.ro/wp-content/uploads/2025/03/Limitarea-falsului-din-retelele-sociale.docx.pdf> (accesat la data de 06.05.2025)
5. Parlamentul European, (2023). *Legea UE privind Inteligența Artificială: prima reglementare privind inteligența artificială*, disponibil la adresa: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (accesat la data de 06.05.2025)
6. Regulamentul UE nr. 2024/1689 de stabilire a unor norme armonizate privind Inteligența Artificială publicat în MONITORUL OFICIAL la data de 13 iunie 2024

Articole publicate în reviste de specialitate:

1. Neagu B., Djuvara M. (2013), *Probleme fundamentale ale principiilor dreptului*, pagina 45, disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Probleme%20fundamentale%20ale%20principiilor%20dreptului.pdf (accesat la data de 07.05.2025)
2. Rau G., *Filosofia Dreptului În Antichitate*, paginile 1 – 3, disponibil la adresa: <https://www.scribd.com/doc/210341431/Filosofia-dreptului-in-antichitate>
3. Saru S.E., *Definirea Dreptului in Antichitate* (nd), disponibil la adresa: <https://www.scribd.com/document/464043635/Definirea-Dreptului-In-Antichitate> (accesat la data de 07.05.2025)

4. Dr. Wambul Waweru Muigai J. (2019), *Understanding Fake News*, *International Journal of Scientific and Research Publications*, Volume 9, paginile 2, 4, 5, disponibil la adresa: <https://www.ijsrp.org/research-paper-0119/ijsrp-p8505.pdf> (accesat la data de 06.05.2025)

Articole de pe internet:

1. Baptista J.P., Gradim A. (2022), *A Working Definition of Fake News*, *Ecnyclopedia*, pagina 3, disponibil la adresa: <https://www.mdpi.com/2673-8392/2/1/43> (accesat la data de 09.05.2025)

2. Britannica (2025), *Subsequent protests: George Floyd, Ahmaud Arbery, and Breonna Taylor*, disponibil la adresa: <https://www.britannica.com/topic/Black-Lives-Matter/Subsequent-protests-George-Floyd-Ahmaud-Arbery-and-Breonna-Taylor> (accesat la data de 08.05.2025)

3. Brittain A. (2025), *Me Too movement*, Britannica, disponibil la adresa: <https://www.britannica.com/topic/Me-Too-movement> (accesat la data de 08.05.2025)

4. Corpquants (2023), *Scurt istoric al inteligenței artificiale*, disponibil la adresa: <https://corpquants.ro/scurt-istoric-al-inteligentei-artificiale/> (accesat la data de 10.05.2025)

5. Disney+, *Mark Hamill On Filming Luke Skywalker In The Mandalorian*, disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=2nT-K4Q-jO8> (accesat la data de 12.05.2025)

6. Doddely D. (2024), *China Social Credit System Explained – What is it & How Does it Work?*, disponibil la adresa: [https://joinhorizons.com/china-social-credit-system-explained/#:~:text=The%20China%20social%20credit%20system%20rates%20individuals%20based%20on%20the,grade%20\(usually%20from%20A%2DD](https://joinhorizons.com/china-social-credit-system-explained/#:~:text=The%20China%20social%20credit%20system%20rates%20individuals%20based%20on%20the,grade%20(usually%20from%20A%2DD) (accesat la data de 10.05.2025)

7. Etica (2023), *Explicați conceptul unei mașini Turing care decide o limbă și implicațiile acesteia*, disponibil la adresa: <https://ro.eitca.org/securitate-cibernetica/C4%83/eitc-este-cctf-fundamentele-teoriei-complexit%C4%83%C8%9Bii-computa%C8%9Bionale/ma%C8%99ini-de-turing/definirea-tms-%C8%99i-a-orelor-de-limb%C4%83-conexe/examinare-revizuire-defini%C8%9Bia-tms-%C8%99i-a-orelor-de-limb%C4%83-aferente/explica%C8%9Bi-conceptul-de-ma%C8%99in%C4%83-de-turnare-care-decide-o-limb%C4%83-%C8%99i-implica%C8%9Biile-acesteia/> (accesat la data de 02.05.2025)

8. Forbes (2017), *Everything You Need To Know About Sophia, The World's First Robot Citizen*, disponibil la adresa: <https://www.forbes.com/sites/zarastone/2017/11/07/everything-you-need-to-know-about-sophia-the-worlds-first-robot-citizen/> (accesat la data de 12.05.2025)

9. Hall M. (2025), *Facebook*, Britannica Money disponibil la adresa: <https://www.britannica.com/money/Facebook> (accesat la data de 10.05.2025)
10. Hardy J. (2025), *Unveiling the Genius: Who Invented TikTok and the Story Behind Its Founder*, disponibil la adresa: <https://historycooperative.org/who-invented-tiktok/> (accesat la data de 09.05.2025)
11. Hosch W. (2025), *Youtube*, Britannica, disponibil la adresa: <https://www.britannica.com/topic/YouTube> (accesat la data de 09.05.2025)
12. Knolle S. (2018), *Lucasfilm Digitally Scans All Its Actors' Faces 'For Reference Later'*, disponibil la adresa: <https://www.moviefone.com/news/lucasfilm-digitally-scans-all-its-actors-faces-for-reference-l/> (accesat la data de 12.05.2025)
13. Kumar G. (2025), *The History of Instagram: From Humble Beginnings to Market Dominance*, disponibil la adresa: <https://www.linkedin.com/pulse/history-instagram-from-humble-beginnings-market-dominance-kumar-utqte> (accesat la data de 09.05.2025)
14. Meta, *We believe in the future of connection in the metaverse*, disponibil la adresa: <https://www.meta.com/metaverse/?srsId=AfmBOorJttCnkGezUFxUfOPF37MI67EmW5qg5goxan4h0HAchVvV5WBIA> (accesat la data de 09.05.2025)
15. Netflix, *How The Irishman's Groundbreaking VFX Took Anti-Aging To the Next Level*, disponibil la adresa: <https://www.youtube.com/watch?v=OF-1EIIIZM0> (accesat la data de 10.05.2025)
16. Niccol A., Simone (S1m0ne) (2002), disponibil la adresa: <https://www.imdb.com/title/tt0258153/> (accesat la data de 10.05.2025)
17. Popa D. (nd), *Inteligența Artificială*, disponibil la adresa: <https://www.totaltech.ro/stiati-ca/inteligenta-artificiala> (accesat la data de 11.05.2025)
18. Ravenscraft E. (2023), *What Is the Metaverse, Exactly?*, disponibil la adresa: <https://www.wired.com/story/what-is-the-metaverse/> (accesat la data de 09.05.2025)
19. Rennie D. (2019), *How Lola VFX Turned Chris Evans Into A 119-Year-Old Captain America*, disponibil la adresa: <https://boldentrance.com/lola-vfx-chris-evans-old-captain-america/> (accesat la data de 10.05.2025)

20. Shoard C. (2016), Peter Cushing is dead. Rogue One's resurrection is a digital indignity, disponibil la adresa: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/21/peter-cushing-rogue-one-resurrection-cgi> (accesat la data de 11.05.2025)
21. Tableau, What is the history of artificial intelligence (AI), (2019), The history of artificial intelligence, disponibil la adresa: <https://www.tableau.com/data-insights/ai/history> (accesat la data de 10.05.2025)
22. Walfisz J. (2024), Disney sued for using Peter Cushing's likeness in Star Wars, 22 years after his death, disponibil la adresa: <https://www.euronews.com/culture/2024/09/10/disney-sued-for-using-peter-cushings-likeness-in-star-wars-22-years-after-his-death> (accesat la data de 12.05.2025)
23. Watanuki S. (2018), Detroit: Become Human: The Entire Story Explained (So You Don't Have To Play), TheGamer, disponibil la adresa: <https://www.thegamer.com/detroit-become-human-story-explained/> (accesat la data de 12.05.2025)
24. Williams J. (2022), How Mark Hamill Was De-aged For Young Luke Skywalker In Mandalorian, disponibil la adresa: <https://screenrant.com/mandalorian-luke-mark-hamill-deaged-technology-deepfake-explained/> (accesat la data de 08.05.2025)

Site-uri web:

1. <https://www.cna.ro/-Informa-ii-de-interes-public-.html> - site-ul oficial al Consiliul Național al Audiovizualului (accesat la data de 06.05.2025)
2. Hanson Robotics – site-ul oficial Sophia, disponibil la adresa: <https://www.hansonrobotics.com/sophia/> (accesat la data de 12.05.2025)
3. Quantic Dream, Detroit: Become Human, disponibil la adresa: <https://www.quanticroam.com/en/detroit-become-human> (accesat la data de 10.05.2025)

Lucrări de licență (disertație, teză de doctorat) / cursuri:

1. Molcuț E., *Drept Roman* (nd), paginile 9, 10, 53 – 58, disponibil la adresa: https://file.ucdc.ro/cursuri/D_1_N13_Drept_roman_Molcut_Emil.pdf (accesat la data de 05.05.2025)

V. CONCLUZII ȘI EVENTUALE IMPLICAȚII ALE LUCRĂRII

Lucrarea „Impactul noilor realități sociale și tehnologice asupra valorilor dreptului” a avut ca scop evidențierea modului în care evoluția realităților sociale și tehnologice influențează valorile fundamentale ale dreptului, prin analiza atât a fundamentelor istorice și filosofice ale dreptului, cât și a provocărilor generate de fenomenul de digitalizare, de evoluția inteligenței artificiale și de expansiune a rețelelor sociale.

Secolul XXI este cu siguranță cea mai prosperă și plină de oportunități perioadă de până acum. Însă, prin specificul ei tehnologic, ne duce într-o schimbare continuă a ceea ce numim tehnologii, credințe și valori. Datorită acestor aspecte, este importantă înțelegerea reală și cât mai aprofundată a valorilor dreptului. Concepte precum viața, libertatea, demnitatea și proprietatea, ce au fost considerate relativ stabile, sunt puse la încercare datorită fenomenelor precum identitatea digitală și în mediul online, „fake news”, sau „deepfake”.

Prin creșterea capacităților tehnologice și a sistemelor operaționale, se crează noi oportunități. Însă aceste oportunități aduc cu sine și numeroase riscuri, atât pentru societate, cât și semne de întrebare sistemului juridic. Printre principalele avantaje observabile din punct de vedere a dezvoltării tehnologice se numără accesibilitatea informațiilor și eficientizarea proceselor justiției, prin dezvoltarea de soluții alternative a litigiilor. Reversul situației date poate fi observat de fiecare dintre noi, prin datele și informațiile care ne sunt aduse la cunoștiință, ce pot fi manipulate cu ușurință, prin încălcarea vieții private și prin discriminarea bazată pe diferiți algoritmi.

În urma realizării acestei lucrări științifice s-a putut concluziona faptul că sistemul juridic, în forma sa actuală, nu este pregătit pentru a răspunde noilor realități tehnologice, fiind nevoie de o colaborare cu specialiști în domeniul tehnic și informatic, pentru a putea face față noilor provocări apărute și pentru a aduce îmbunătățiri continue sistemului judiciar. Astfel, dezvoltarea unor mecanisme de control și reglementare a inteligenței artificiale și a platformelor digitale devine imperativă.

Pentru a face față acestor provocări, este nevoie de consolidarea educației juridice și a eticii profesionale, fiind esențială o continuă formare a profesioniștilor din domeniul juridic, o adaptare a programelor de studiu pentru a încapsula provocările erei digitale și o promovare a responsabilității digitale. Prin intermediul studiilor de caz abordate în această lucrare, reale sau fictive, ni se demonstrează cât de vulnerabile pot fi valorile fundamentale ale societății și ale dreptului, dacă nu facem ceva în acest sens.

În urma realizării acestei lucrări au rezultat o serie de implicații. În cadrul sistemului juridic este esențială o regândire a instrumentelor juridice tradiționale pentru a putea face față și răspunde eficient provocărilor tehnologice, iar legiuitorii sunt nevoiți să aibă o atitudine deschisă privind inovația, dar vigilentă față de riscurile etice și sociale care pot apărea în urma implementării noilor tehnologii. În același timp, cei ce profesează în domeniul dreptului sunt nevoiți să înțeleagă în profunzime tehnologiile emergente.

Trebuie să fim conștienți ca societate de riscurile și oportunitățile aduse de avansările tehnologice, ca să ne putem da seama și să fim critici asupra mofului în care viața de zi cu zi ne este afectată. Societatea este principala responsabilă în monitorizarea efectelor acestor tehnologii și în încurajarea unui uz al acestora într-un mod responsabil.

Așadar, în opinia mea, efectul noilor realități sociale și tehnologice este profund și de durată. Singurul mod de a ne asigura că drepturile și libertățile fundamentale rămân protejate este necesară o atenție sporită, o comunicare deschisă și transparentă și o înțelegere a direcției în care ne îndreptăm. Altfel, viitorul poate deveni unul potențial sumbru.